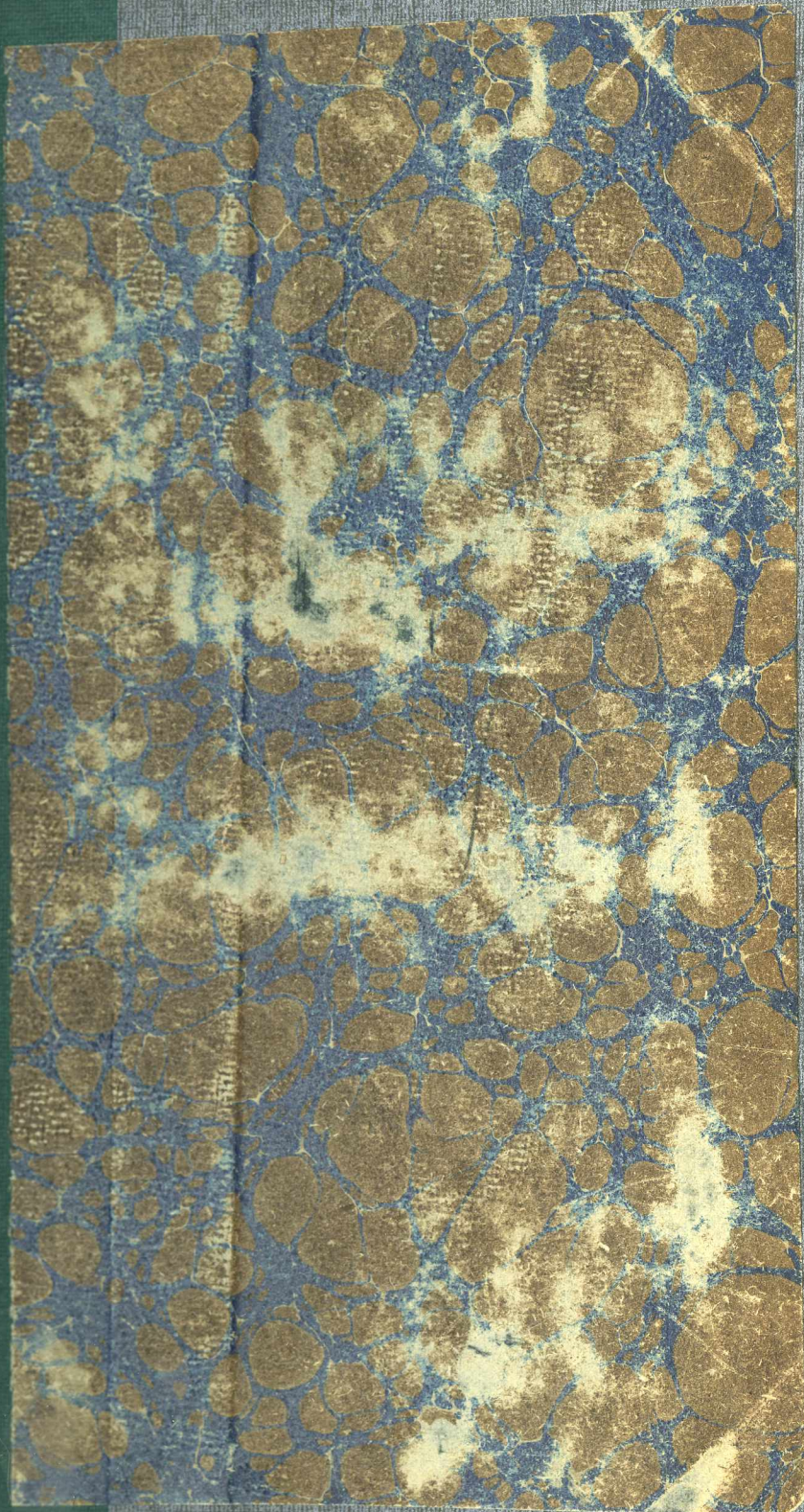

Politikai
röpiratok.

127.

127

1116

CSATÁROZÁS
A
DACO-ROMAN
TÖREKVÉSEK ELLEN.

(Vonatkozva Harianu Papiu „Erdély függetlensége“
ezimü röpiratára.)

IRTA

DÓZSA DÁNIEL.

Ára 40 kr o. é.

6.

KOLOZSVÁRTT, 1863.

STEIN JÁNOS MUZEUM EGYLETI KÖNYVÁRUS TULAJDONA.

STEIN JÁNOS muzeum-egyleti könyvtárosnál Kolozsvártt
s általa minden könyvkereskedésben kapható:

- Bentham Jeremiás.** Polgári s büntető törvényhozási értekezések. Kézirat után kiadta Dumont István. Franciaából Récsi Emil. Két kötet 1842 1844. 8-rét (XXVII; 285. V; 268 lap) 3 ft 60 kr.
- Bodor Lajos** Duzsárd (du-jardin). Dráma, öt szakaszban. 1843. 8-rét (156 lap) — ft 50 kr.
- Élet és ábránd. Szomorú játék. 1842. 8-rét (180 lap) 50 kr.
- Magyar pogány hitregék. Álmos. Tündérmű. 1 ft — kr.
- Brassai Sámuel.** Az akadémia igazsága. 1862. 8-rét (VI; 48 lap) — ft 50 kr.
- **Ingyen tanító francia nyelvmester.** A francia nyelvet szintoly könnyen, mint alaposan megtanulni kívánó magyar ifjaknak számára. I. rész. Az alap- és bővített egyszerű mondat. (A Kékkönyvtár XIV. füzet) 1 ft 60 kr.
- Bankismeret. Két rész egy kötetben. 1842. (359 l.) 1 ft.
- Irodalmi pör a filozofia ügyében (species facti), melyben a tanúságot és botrányt kedvelő több multságot fog találni, mint népszerűtlen cziméből ítélve gyanitná. 1861. k. 8-rét (34 lap) 2 ft 20 kr.
- Magyar vagy cigány zene. Elmefuttatás Liszt Ferencz cigányokról irt könyve felett. 1850. 8-rét (56 lap) 72 kr.
- Csik, Gyergyó és Kászón** multja és jelene, általános és részletes osztályokban. Három földábrával és egy másolat-táblával. 1853. 8-rét. (258 l.) 1 ft — kr.
- Dickens (Boz) Károly.** Karácson éj. Kisértetes beszély. Angolból fordította Nagy Péter. Két kömetszettel. 1846. k. 8-rét. (148 lap) — ft 63 kr.
- Dieták** (erdélyi) végzéseinek nyomdokai és a compilata constitutio után költ articulusok kivonatja. Egybeszedte G. L. 3 kötet, Egy-egy kötet 1 ft — kr.
- Dózsa Dániel.** Boronkay Margit. Történeti regény két kötetben. 1860. k. 8-rét. (171; 172 lap) 2 ft — kr.
- Oláh Judith. Történeti regény. 1862. k. 8-rét. (230 l.) 1 ft 20 kr.
- versei. I. kötet. 1859. 8-rét. (250 lap) 1 ft 25 kr.
- Zandirhám. Székely hőskötemény a IX. századból. Tartalom: A rabonbánok tor-hona. — Jolán. — A barna vitéz. — Adorján álma. — A pályadal. — Az őrjöngő Zoa. — A szép bissen nő. — A századik koponya. — Örlecz vára. — Zabrán dala. — Zoa hire. — A nemere szele. — 1858. 8-rét. (XXII; 296 lap.) 2 ft 10 kr.

CSATÁROZÁS
A
DACO-ROMAN
TÖREKVÉSEK ELLEN.

(Vonatkozva Ilarianu Papiu „Erdély függetlensége“
ezimü röpiratára.)

IRTA

DÓZSA DÁNIEL.

KOLOZSVÁRTT, 1863.

STEIN JÁNOS MUZEUM EGYLETI KÖNYVÁRUS TULAJDONA.

11

ORATÁROZÁS

DA CO-ROM ANI

TÖRKKÁRSÁG ELLÉN

(Könyvtárunkban van, helyi költészet)
(Emlékbeszéd)

1848

1848. ÉVI

Az ev. ref. főtanoda belüivel Kolozsvárott.

1848. ÉVI

1848. ÉVI

E L Ő S Z A V U L.

Midőn a „K. Közlöny“ hasábjain megjelent vitatkozásunkat Papiu „Erdély függetlensége“ czimű röpirata ellenében, egy önálló füzetben is közreadjuk, nem azért tesszük azt, mintha annak nagyobb fontosságot tulajdonítanánk, mint a mennyit egy időszaki lapban szokott sietséggel papírra tett cikksorozatnak tulajdonítani lehet; egyik főoka ennek az, hogy a hirlapokban szétszórva megjelent e tárgyra vonatkozó észrevételeinket hazánkfiai alkalom szerint felhasználás végett összeszedve, összeállítva tekinthessék át; másik oka, hogy talán ez olcsó füzetekben ezen észrevételeink a Királyhágón túl is nagyobb kiterjedést nyerhetnek, hová az erdélyi lapok általában bámulásra méltó kevés számmal jutnak el.

Parianu Papiu támadásai éppen úgy vannak intézve a Királyhágón inneni, mint a túli rész érdekei ellen; s midőn argumentumait Erdély intézvényeire fekteti, melyek a Királyhágón túl nem mindenki által ismeretesek, úgy hisszük, hogy az általunk idézett erdélyi szempontok figyelembe vétele nem válik a Királyhágón túli publicistákra nézve is kárba ment fáradsággá.

A nélkül, hogy Papiu ur eszméinek nagyobb horderőt tulajdonítanánk, mint a mennyit érdemelnek; nem kicsinyelhetjük teljes ignorálással azokat, miután királyságunk népességének egyik igen fontos tényezője azon népelem, melyre az említett román író hatni akar, s annyival kevésbé, miután e röpirat újabb időkben a német irodalomba is át lőn plántálva, sőt a bécsi lapok is némi megütközéssel közölték annak alapeszméit.

De észrevételeink összefoglalt közreadását szükségesnek láttuk még azért is, mert a fenforgó kérdés természeténél fogva azok oly eszmekörben mozognak, mely a magyar kérdés kiegyenlítése körül kisebb nagyobb mérvben érvényesíteni fogja önmagát; és így bár felületes észrevételeink alkalom szerint figyelmeztető pontokul szolgálhatnak a felmerülhető kérdések tüzetesebb tanulmányozásának irányára és adataira nézve.

Mindenesetre azt hisszük, hogy ha talán ezen közreadásunkkal nem használhatnánk is hazánk közügyének, semmi esetre sem ártunk vele; az észlelő ember minden kicsinységből képes valamely hasznos eszmét vagy értesülést meríteni.

I.

Papiu Iarianu Sándor, ki Erdélyből Oláhországba kiköltözött, s az ottani daco-román pártnak egyik irodalmi hőse lett, az 1861-ik évben egy röpiratot adott ki ezen czim alatt: „Erdély alkotmányos függetlensége.“ (L' independantia constitutionale a Transilvaniei.)

Ezen munka Erdélybe az 1862-ik év elején és pedig valószínűleg igen nagy mennyiségben be-
küldetett, s azt hisszük, hogy az itteni román intel-
ligentia előtt általában ismeretes.

De máskülönben is ismeretesek ezen röpirat
eszméi a románok előtt, sőt előttünk is, mert annak
főtartalmát az 1861-diki román lapok, s utánuk
a K. Közlöny is ugyanazon évi 153-dik s azt követő
számaiban közreadta; csakhogy azon hirlapi utánköz-
lés és e röpirat közt fontos különbségek vannak; a
többek közt itt már Papiu ur nemcsak Magyarország
Tiszán inneni részét, de plane Bukovinát is annectálni
kivánja Erdélyhez, a mint láthatni ezt Pápiu ur mű-
vének rövid kivonatában, mit függelékképp e cik-
kek végén közreadunk.

Jelentékenysége az utóbbi időben némileg emel-
kedeti azáltal, hogy talán a porosz-osztrák antago-
nismus következtében, Neigebaur egykori porosz con-
sul Moldovában e művet németre fordítá s Boroszló-
ban közreadta, gazdagítván ezáltal a német irodalmat
egy sereg történelmi és jogi hazugsággal, s egy se-
reg ezeken alapult balfogalommal.

E röpirat ezen újabb lendülete ösztönzött minket arra, hogy e kérdést újból fölvegyük, s hirlap utján közreadott észrevételeinket öszszeállítva önállólag is átadjuk a közönségnek.

Minden nemzetiségnek van egy központja: a románoké Bukurest, s igen természetes, hogy egy onnan jövő program mindig nyomatékosabbnak tetszhetik, mint a mik a velünk lakó románok közt keletkeznek, kivált miután sokan általában az ottani román nemzeti pártnak a francia magas politika élén állókkal összeköttetését hirdetgetik. Ily helyzetben egy ily program ujjmutatás gyanánt tekinthető azon nagyszerű tervek egy ágára nézve, melyeknek vég-célja Európa földabroszát újjá alakítani.

Ha e szerint ezen program az erdélyi románok közvéleményébe mélyebb benyomást tett volna, azon éppen nem csodálkoznánk; annál inkább kell méltányolnunk, ha — mint például a tisztán román ajku nászódvidéki feliratban — Erdélynek a magyar anyakirálysággali történelmi és jogi összeköttetését elismerve látjuk. Ez minket azon reménnyel biztat, hogy most, midőn a román nemzetnek alkalmá lehet a közös királyság alkotmányosságának ágise alatt fejlődő nemzetiségét s emberi szabadságát kifejteni; most, midőn történelmileg fejlett helyzeténél fogva ezen királyság alkotmányos érzsü népei közt, mint egyik testvér virágzó jóllétben megállhat, s azon jogi kapcsolatoknál fogva, melyek a királyságot, az osztrák császársággal összekötik, egy európai nagyhatalmasság erejének biztosítékát bírja ö is a többi testvér népekkel alkotmányos tovább fejlődésünk, s az európai fluctuatiók közti szilárd fennmaradásunkra nézve; most, midőn a közösbirodalom belső nagy kérdései a vég megoldás felé közelednek: megelégszik a román nemzetiség is azon helylyel, melyet számára a dolgok történelmi és jogi fejlődése kije-

löl, s nem fog álmodozni oly elérhetlen nagyságról, mely egészen légvárákra van építve.

Azon hely, melyet a román nemzet köztünk, a történelmi fejlődés, a multak közös küzdelme, hazánk és szabadságunk fentartásának közös érdeme alapján elfoglal, s a feudál szellem eltünése által összes létszámára kiterjesztett jogegyenlősége alapján magára nézve megszilárdíthat és termékenynyé tehet; ezen hely most bizonyára az övé, és ha nem is kecsgetti őt oly fényes nagyság itt, a minővel Papiu ur álmodozik, de biztosít annyi nemzeti előhaladást, a mennyit szellemi erejével kifejthetni képes lesz, és biztosítja a jóllét bizonyosságát, melyért nem kell véráldozatot szentelnie, nem kell mostani lételet kockáztatnia, míg a Papiu ur álma nagy felforgatás, nagy véráldozat árán történhetnék meg, mely az oly kicsiny oláh nemzetiséget igen könnyen végkép elsodorhatná.

Gyűlölet nélkül és jóindulattal szólunk e kérdéshez akkor is, midőn Papiu ur egész iratában temérdek dolgot elferdit, hogy részint hozzánk, részint az erdélyi szászokhoz igazságtalan legyen; megbocsátjuk ezt Papiu ur rajongó nemzeti buzgalmának; mi is szeretjük saját nemzetiségünket, kívánjuk, hogy minél nagyobb, de különösen kívánjuk, hogy minél boldogabb legyen; és igazságtalanok volnánk, ha feltudnók másban a saját nemzetisége melletti buzgalmat, ámbár e buzgalom értékét nagyon sokat rontja a történelmi tények falsificatioja, a kicsiny tények nagyzolása, csekély személyek fölmagasztalása; mert kérjük, ki ne nevetné el magát Papiu azon állításán, hogy az orosz hadseregek Jankunak köszönhetik azt, hogy Erdélybe bejöhettek, miután a magyar rebellesek kiverték!? Az ily állítások végre odavezetnek, hogy tehát Görgei is Janku előtt tette le fegyverét.

Janku és Axente eléggé nyugtalanító guerillák voltak Puchner háta mögött, de csak Zalathna és Enyed romjai beszélnek róluk; a magyar forradalmat egyedül és kizárólag az osztrák-országi egyesült seregek törték meg. Adjuk meg Jankunak a bátorság azon érdemét, hogy csüggeteg és lehangolt napokban is össze tudta tartani népét a hegyek közt; de adják meg önök is azt, hogy nagyon csekély nép volt ez szemben azon forradalommal, mely ellen két nagyhatalmasságnak kelle föllépnie.

Mit mondjunk Papiu ur azon állítására, hogy a magyar, székely és szász a három erdélyi terület közt kötött uniót az oláhok ellenében kötötte. Mily képtelen állítás ez, ha el is mellőzzük azt, hogy ezen unioesküt az oláh nemesség is mindannyiszor letette, valamint a fundus regius illetékes oláh lakói? Miután ezek letették az esküt, akkor tehát ez csak a pornép ellenében kötött szövetség lehetett volna; de ugyan ki rettegett tőle, mikor az összes székely, magyar és oláh nemesség fegyverben állott; midőn az országnak magyar fejedelme volt, midőn a szászsoknak hatalmas és erős várai valának; ugyan miért szövetkeztek volna ezek azon szegény pornép ellen, melynek egy puskacsöve alig volt?

De Papiu ur nagyon légből kapott előadást tart ezen unio genesiséről így szólván: „Azon idő óta, hogy a magyarok, s később a szászsok Erdélybe jöttek, törekedtek időről időre az ő lakókat, a románokat minden polgári jogaiktól megfosztani. A románoknak a magyarok, székelyek és szászsok elleni 1437-diki szerencsétlen fölkelése után azonnal a magyarok a székelyekkel s szászsokkal ünnepélyesen összeesküdtek, a román nép teljes megsemmisítésére. Ezen összeesküvés a három nemzet úgy nevezett unioja!”

Mily nevetséges öntetszelgés, avagy mekkora járatlanság hazánk jogtörténelmében! Nem kell ennek meghazudtolására semmi egyéb, mint az, hogy ezen unio, mit Papiu ur az oláhok lázadása miatti azon nali összeesküvésnek nevez, 1630-ban, tehát hét év hiján éppen kétszáz esztendő mulva köttetett az említett lázzadás után. Hogy kétszáz év alatt egy különben is tehetetlen néplázadás miatti félelem váltig kifüstölöghetett a magyarok, székelyek és szászok szívéből, azt nincs miért magyarázgatnunk.

Az elhintett téveszme tisztázása végett mondjuk inkább el ezen egyesülés rövidindokait, habár a ki csak belepillantott hazánk jogtörténelmébe, igen könnyen felfoghatja ezen nemzetközi unio genesisét, s beláthatja azon indokokat, melyek ezen egyesülést szükségessé tették.

Erdély három ős történelmi területből állott a magyar királyok korában, melyek közül mindenik egymástól független volt és külön autonomiával birt. E három terület volt: a székely föld, a magyar megyék és a királyföld. Mindhárom terület saját feje által közvetlenül függött a magyar királyi udvartól, s csak is katonai szempontból voltak az egyik terület fejének a magyar vajdának, a más két terület fegyveres népe alárendelve, de politikailag nem, kivéve azon esetet, midőn a vajda egyszersmind székelyek grófja volt, a mi többször megtörtént. Minthogy Erdély nem volt külön ország, hanem a magyar királyságnak három oly helyhatósági területe, a minő volt a Kunság, a turopolyai grófság stb., tehát Erdély ezen területei egymással szorosabb keblű összefüggésben sem voltak, Erdélynek, mint országnak külön kormányja nem volt, hanem mint megyék és területek, ezen név alatt: „erdőn tuli részek“ (partes transylvanae) kormányoztatott a magyar király és tanácsa által.

Ezen helyzetben mindenik terület a helyhatósági autonómiát élvezte, s elég biztosságot birt jogainak egymás irányábani védelmére nézve a hatalmas magyar királyság erejében. Nem volt így szükség, hogy ezen autonóm területek közt szorosabb kapcsok alakuljanak. De mindjárt a separatio után Erdély külön országgá válván, saját fejedelmi udvara több áldozatot követelt a népektől, s hogy fentarthassa hatalmát, zsarnokoskodni kezdett. Az első fejedelem mindjárt felforgatta a székelyek legszentebb egyenlőségi jogait, bevitte e szabad földre a gyalázatos jobbágyságot, zaklatni kezdék a fejedelmek a szokásokat is, és nyirbálni mindenfelől az ország szabadságát. Ekkor jött az egy országgá alakult három terület három főnemzete azon magasztos honpolgári gondolatra, hogy egyesületi népeskünél fogva kötelezzék egymást jogaik kölcsönös védelmére. Részünkről multunk történelmében ennél szebb, testvériesb és szabadelvűbb gondolatot nem látunk. Nem hogy egyik vagy másik nemzetiség elleni liga lett volna ez, de éppen a különböző nemzetiségeknek a kormány tulhatalma, a rosz tanácsadók tanácsainak a fejedelem általi megsemmisítése volt célja e szövetségnek, mely az addig egymástól külön háztartást vitt, s különállott nemzeteket szent eskü által kötelező egymás jogainak kölcsönös védelmére. Miért kívánta Papiu ur az erdélyi nemzetek e legszebb gondolatát oly igazságtalanul gyanusítani, miért nem mondá inkább azt : ha van a nemzetiségek közt jog-egyenlőség, hívjátok fel a románt, mint negyedik nemzetet e szövetségbe, mert igaztalanok voltatok eddig is iránta, hogy azt nem tettétek ! Ezt értenők, ámbár a szövetségbe épp úgy benne volt a román elem jogosult osztálya : a román nemes és polgár.

A szétszórt erőegyesítése, s a jogok együttes védelme volt ez unionak célja ;

még csak eszébe sem jutott a székelynek, magyar-
nak, szásznak és oláh nemességnek az oláh, vala-
mint a magyar s más többi pornéptől rettegni s az
ellen szövetkezni. Hogy e szövetségben a román
csak mint nemes vagy polgár, s nem mint nemzet
vett részt, annak oka csak az volt, mert ő ezt soha
sem követelte, ő magát mint nemzet soha sem ki-
vánta azon időkben külön érvényesíteni.

Ha az unio a románok elleni szövetkezés lett
volna, csak valami említés volna ott a románokról,
vagy az ellenökbeni gyűlöletről, midőn a föltételek
tisztán körülírják ezen unio czélját.

Hat pontból áll az unio feltétele: az első a
vallás; a második: a jogosult nemzetek szabadsá-
ga; a harmadik: az egyének szabadsága; a ne-
gyedik: a városi községek szabadsága; az ötödik:
az országgyűlésen hozott törvények sérthetlensége;
a hatodik: a hamis feladók büntetése kölcsönös
biztosítását tárgyazza. Erre esküdtünk meg az unio
esküjénél fogva, s most midőn a nép felszabadulván,
az oláh elem is jelentékeny nemzetté nőtte ki magát,
örömet fogadná bizonynyal Erdély más három nem-
zete őt is e magasztos szövetségbe; de arról jelen
korunk nem tehet, ha azon korban a román nemzet
nem tudta magát érvényesíteni, holott a sokkal ki-
sebb és gyarmatos szász nemzet ezt kivivé oly te-
rületen, hol a románok voltak többségben.

Valóban ha jogfejlődésünk történelmét elemez-
zük, ha elgondoljuk, hogy az oláh és magyar ne-
messég soha sem jött egymással legkisebb összeüt-
kezésbe, míg a szászokkal többször volt viszályban:
nem lehet mást kivonni, mint azt, hogy az oláh
nemzetiség soha sem ébredett; mert a magyarokkal
oly jól egyetértő oláh nemesség bizonynyal pártolást
talált volna magyar testvéreinél.

De azon kornak nemzetiségi törekvései nem voltak. A nemzetiségi eszme alig másfél százados, nem lehet azon időket a mostani közszellem hévmé-
rőjével mérni meg. Román nemzeti fölkelés soha sem, csak porlázadások voltak, a jobbágyság esz-
méje ellen kelt föl a jobbágy nép. Egy oláh nem-
zeti fölkelésnek élén az oláh nemesség állott volna.
Az oláh nemesség fölkeléséről pedig 1848-ig hall-
gat a kronika. E legutóbbi mozgalmat már nemzeti-
iségi irányúnak kell elismernünk.

Mutasson Papiu ur azon időből, midőn a három nemzetiség eszméje végtére megalakult egyetlen ok-
mányt, melyben az oláhság nemzetiségi érvényt kö-
vetelt volna, és mi elismerjük, hogy a mellőzés ál-
tal méltánytalanság történt rajtuk; mi ily okmányt
nem láttunk soha; azt azonban, hogy az unionak
valami ellenséges vonatkozása lett volna a románokra,
egyenesen tagadjuk, és tagadják magának ez unio-
nak ismeretes és ma is jogilag kötelező pontjai.

Emlitenünk kelle e pontokat; mert a románok
közül többen vannak azon hiedelmen, mit Papiu ur
hirdet; s nemzetök elleni szövetségnek hiszik azon
uniót, melyben pedig csak egyetlen szócska sem iga-
zolja e hiedelmet.

II.

Papiu Parianu ur annyira az ujjából szopja történelmi és jogi állításait, hogy legkevesbbé sem látja szükségesnek megmérni az idöket és adatokat, melyekből valamely fölhányó állítását meríti.

Az ő felfogása szerint az ország minden intézménye, mely a parasztokat sujtotta, az oláhokat sujtá; előtte, ha a magyart vádolni akarja, tökéletesen analog fogalom a román és paraszt, habár ezen felfogást tüstént elveszti szemei elől, midőn más oldalról akadhathat a magyarokba, s annyira nagy multat kölcsönöz a nemes oláhoknak, hogy még a tösgyökeres székelly Mikó grófi nemzetséget, melynek ő s nevét a székelly Mikó havasa örzi, oláh eredetűnek merészli állítani; annak a nagy Hunyadit, a kinek magyar származását gróf Teleki József csalhatlanul bizonyított halhatatlan művében a „Hunyadiak korában; annak gróf Telekiéket, báró Keményéket, Józsikákat, Nalácziákat, s általában a legősibb magyar családokat, kik közül bizonyosan egyetlen egyik sem tartja magát egyébnek, mint magyarnak. E részben románaink rajongása általános, és mi ezen felette csodálkozunk. Részünkről soha sem vitatnók egyetlen egy embernek is magyar eredetét, a ki magát nemcsak hogy románnak tartja, de még magyar eredetét is tagadná, habár oly tiszta magyar neve is van, minök : Hoszszu, Molnár, Kádár stb. nevek, melyeket románaink több családai viselnek, s melyek tösgyökeres magyar szavak. De mi meg-

hagyjuk örömet, legyenek románok, ha azzá lettek, és semmi jogunkat sem vitatjuk nevökhez.

Papiu ur gunyolódva a nemességgel, a mely közt pedig, a mint máshelyütt maga is elismeri, elég román nemzetiségű volt, főhánya, hogy „a románoknak nem szabad nadrágot, csizmát, dupla süveget s gyolcsinget viselni.“

De ugyan kérdjük, mit viselt Ilarianu Papiu ur azon időben, midőn neve itt köztünk Pap Sándor vala?

Valjon mit viselt a magasztalt Janku ur, midőn ő velünk együtt irnokoskodott Vásárhelyt?

Most is emlékszünk világos kávészin zekéjére s pantallonára, s alig hiszszük, hogy inge is vászonból lett volna.

És valjon, ki tiltja el, habár az egész román nemzet biborba öltözik is?

Vagy talán Papiu ur régibb időkről beszél? Az igaz, önök ugy szoktak, hogy a középkor törvényhozását, mely egész Európában elég obscurus volt, a mostan élő magyaroknak lobbantják szemére.

De még ugy sem érhet célta Papiu ur, mert régi törvényeinkben sincs semmi nyoma annak, hogy az oláhokra ilyes törvényt hoztak volna. Egyetlen ily törvényt ismerünk az „Apr. Const.“ V-dik rész 47-dik edictumát. Ebben ez van: „paraszt ember és béres szolga, posztóruhát, nadrágot, csizmát, dupla és forintos süveget, gyolcsinget viselni ne merészeljen.“

E törvényczikkben egy szó sincsen a románokról, itt csak is a parasztokról és béresekről van szó, és a székelyföldi, valamint magyar és szász parasztok és béresek éppen ugy el voltak tiltva az ily ruha viselésétől, mint az oláh paraszt; s az oláh nemes éppen ugy viselte a posztóruhát, mint a magyar nemes és szász polgár. Avagy azt állítja az író, hogy a parasztok mind románokból

állottak, vagy is inkább, hogy a románok mind parasztok és béresek voltak? Jól van, fogadjuk el ez állítást, de akkor aztán ne hánytorgassák azt, hogy e hazát együtt védették velünk; mert hisz tudva van, hogy a paraszt nem védette soha fegyverrel a hazát 1691-ig; tudva van, hogy még a székelyek közt is, a kik félték a katonáskodástól, a főnemesek jobbágyaivá tették magukat, hogy ne kelljen csatára menniök; tudva van, hogy az ország fegyveres ereje a nemességből állott a legirtozatosb harcok korában, midőn a törököktől, tatároktól mellünkkel fedeztük Európát, országunk védelmére a parasztnak nem sok vére ömlött; és így a Papiu felfogása szerint egészen paraszttá degradált románoknak sem folyt volna vére e hazáért, melyhez most fölényt akarnak követelni, s csak is vagy háromszori paraszt lázzadásban onták vérüket, vagy is gyilkoltak, gyujtogattak; és természetes, hogy a mit e lázzadásban a magyar és szász paraszt tett is, az mind a román nemzet dicsőssége, mert csak neki van a mult időkből azon kiváltsága, hogy parasztnak tekintessék. Megköszönnök mi ezt a történeti felfogást, megköszönnök mi, ha valaki csak a paraszt rendhez és lázzadáshoz kötve a nemzetiségek fogalmát, azt mondaná, hogy csak Dózsa György keresztes vitézei voltak a magyarok, azért csupán, mert ők is az emberiség egy szent ügyeért gyilkoltak és harcoltak, s hogy az akkori törvényhozás azért, mert e lázzadás miatt a parasztnak elnyomta, az egész magyar nemzetet, nem pedig annak egyik osztályát nyomta el. Vagy tán e keresztes vitézek is oláhok voltak?

Mi nagyobb multat tulajdonitunk a románoknak; hadi fölkelésekben szép létszámot állított ki a román nemesség, és így nem alacsonyítjuk úgy le e nemzetet, mint Papiu ur, ki azt hiszi, hogy törvé-

nyeinkben a paraszt és béres szó annyit tesz, mint oláh.

Hogy atyáink miért hozták e furesa törvényt, azt ők tudják; legvalószínűbb, hogy a nép fényüzését kívánták fékezni. Nem mentjük különben e törvény vandalságát, de ha Papiu ur gunyolja érette atyáinkat, mi azokra hivatkozunk, kiket Papiu ur a románok félisteni elődjöknek mond, a régi romaiakra, kiknek törvénye szerint a leghatalmasabb római nőnek is csak két köntöse lehetett, s ha egy harmadikat akart beszerezni, ezért a senatushoz kellett folyamodnia, s az megengedte, ha akarta. Mit mondana ma e törvényre csak Papiu ur neje is? ha t. i. van. Nemde barbar és ostoba törvény volt az. — Lám pedig a római jog bölcsesete még a mostani codexeknek is alapul szolgál. Egy tulélt intézvényért nem lehet a nagy egészet, nem az elődök évezredes jogbölcsesetét kigunyolni. Tekintenünk kell másokra, nemcsak azokra, kiktől elakarjuk röpiratokkal foglalni hazájokat, mert csak is így lehetünk következetesek és szavabevehetők.

Mindazon argumentatiok, melyeket román irók egykor is máskor is a magyar törvényhozásnak ellenök intézett vandalismusa ellen felhoznak, rendesen hasonlók ahoz, a minő ráfogást tesz Papiu ur a három nemzet uniojának, vagy a fenemlitett approbatalis törvénynek céljára nézve.

Hogy az oláh nemzetén volt nyomás, azt mi általánosan nem tagadjuk, de nem politikai, hanem vallásos volt e nyomás; nyomva voltak a középkorban a disunitusok, s minthogy az oláhok nagy része e hitfelekezeten volt, tehát nagy része is állott a vallásos nyomás alatt. Ámde magyarok nem voltak-e régi időkben a görög hiten? nem voltak-e nyomva ők is vallásuk miatt annyira, hogy végre vagy hitet cseréltek, vagy az oláh parasztságba beolvadtak?

Ki állithatja, hogy a görög hit, az oláhok ki-

zárólagos hite lett volna? s ki mondhatja, hogy a katolikus oláhok nem éppen úgy románok?

Hogy azonban e vallásos üldözés leginkább az oláhokat nyomta, mint kik legnagyobb tömegben vallották a görög hitet, ez bizonyos, s részünkről ezt soha sem is mentjük; de vizsgálja meg bárki hazai törvényeinket s bizonynyal úgy fogja találni, hogy a magyar souverainitás alatt az oláh, mint nemzet ellen lealacsonyító törvények nem hozattak. Azon régi törvények, melyek az oláh papságot érdeklik, egyes esetekre vonatkoznak, s a kihágások fékezésére szolgáltak; s hogy az oláh köznéptől a fegyverviselés eltiltatott, az lázzadásának volt következménye, melyet az erről szóló Apr. törvényczikk hozatala előtti évtizedben Mihály vajda mellett követett el. Barbárnak mondja-e Papiu ur Ausztria azon rendszabályát, hogy levert forradalmunk után oly sokáig csak engedély mellett használhatánk fegyvert? Az 1620-ban hozott törvényczikk szerint is szabad volt fegyvert viselni azon oláhoknak, kik erről bizonyítványt tudtak bemutatni.

Jól tudjuk, hogy Mihály vajda berontásakor az oláh köznép mily irtozatos kegyetlenségek eszközeül használtatott fel; jól tudjuk, hogyan gyujtatták fel akkor is Enyedet, Tordát s hazánk virágzó falvait; tudjuk hogyan feszítette ki a vérengző tömeg udvara kapujára Fehérmegye egyik főbirtokosát, hogyan égetett, pusztított, csatlakozva a Básta alatt bejött hajdukhoz s vallonokhoz, mig végre maga is odajutott, hogy a vadrengetegekben legyilkolt vagy éhen halt társainak holttestével kelle táplálkoznia, miután a nagy birtokosok gabonakészletét mindenfelé elégette. — Ha az oláh és germán üldözések alól kibontakozott ország a lázzadékony tömegtől a fegyverviselést eltiltotta: ez egy oly rendszabály volt, mit a személy- és vagyonbátorság követelt, és a miért az akkori időket kárhoztatni nem lehet. —

Láthatni, hogy az csak időszaki törvény volt; és nem emlékezünk, hogy korunkban valaki valamely oláh paraszt fegyverét is levette volna válláról, midőn zaklatta a medvéket a Cziblesen, mennyivel kevésbbé háborította ily okért valaki a román értelmiséget?

Szemére hányni a jelen századnak a régi idők intézkedéseit, melyeknek többé már érvénye ugy sem vala — ez a legnagyobb igazságtalanság.

Ha törvényhozásunkat valaki vádolhatja, az nem az egyik, vagy másik nemzetiség, hanem maga a parasztság, mely egész Európában és így minálunk is el volt nyomva; de az emberi eszme győzött, a jogegyenlőséget 1848-ban törvényhozásunk kimondotta, és ezzel minden oly törvényt egyszerre eltörölt, mely az ember és ember közt születési különbséget alkotott.

Egy századdal mindenesetre előbb áll törvényhozásunk azon középpont törvényhozásától, honnan Pap Hilarián ur sugalmakat küldöz erdélyi véreire. Maria Teréz korában már sokkal boldogabb sorsra lön helyezve az erdélyi parasztság, mint a minőben él még a civilisatio mostani korszakában is a moldva-oláh parasztság, hol a szegény köznép nemcsak, hogy semmi emberi joggal nem bir, de saját természetnyéből is csak annyit hagy neki ura, a mennyit kedve tartja.

Láttuk családi tüzhelyénél a moldva-oláh nép irtozatos nyomorát, hallottuk szomorú panaszukat; pedig ama nép felett nem a magyar aristocratia uralkodik.

Teremtsenek elé előbb egy szép és szabad Oláhországot, hová mint nemzetiségek tüzhelyére büszkeséggel mutathassanak; és azután kárhoytassák azokat, kiknek civilisatiojuk az oláh civilisatio megett talán messze hátra maradt volna.

III.

Szóltunk előbb a „L' independentia“ írójának művében itt-ott szétszort apróbb vádakról; meg kell még említenünk, mielőtt elmélete taglalásához fogunk, az utóbbi magyar országgyűlés eszméi körüli észrevételeit.

Habár az író már könyvének jelszavául Cserey ezen mondatát veszi: „Erdély minden szerencsétlensége Magyarországtól jött“, mindamellett elég ildomos megadni azt, hogy Deák felirata férfias erélyvel, alapos ismerettel, s a haza jogai melletti valódi lelkiismeretességgel van szerkesztve; de ez ildomos elismerés után mindjárt e következtetést vonja ki: „Csodálatos azonban, hogy míg Deák Magyarország függetlenségét szemben Ausztriával oly hő honszerellemmel védi, éppen akkor, mint egy magyar Bach minister, minden aggály nélkül kívánja Erdélyt a pesti magyar kormány alá rendelni.“

Hosszasabb párvonalt huzva Deák és Bach között, s kinyilatkoztatva, hogy az erdélyi románok Pest-től függetlenek akarnak maradni: „Mi nem kívánunk — írja — tőlük (Magyarországtól) semmi áldozatot, csak hasonló méltatást; ismerjék el ők Erdély függetlenségét akép, mint Erdély elismeri Magyarország jogállapotját. Ez a testvériesség feltétele, mely épp oly jogos, mint könnyen elérhető.“

Azt mondják, hogy minden hasonlat sántikál, ámde a Bach és Deák közti összehasonlításnak,

még csak lába sincs, és egy perczig sem is állhat meg. E összehasonlítás anynyira képtelen, hogy szólanunk sem kellene, ha ez nem szolgálna alkalmul, némely jogi észrevételeink megtételére.

De mindemellett nem mondhatjuk Papiu ur állítását következetlennek, csak is alaptalannak.

Nem következetlen, mert ő művének első szakaszában Erdély államjogi viszonyát következőleg állítja fel: „Erdély részére az osztrák ház által megállított feltételek lényege abban áll, hogy Erdély a Habsburg dynastia uralma alatt egy független állam, az az Erdély a monarchia többi tartományaival személyi unióban áll.“

Miután Papiu ur ezen jogtörténelmünkben nem nagy jártasságot mutató alaptételt felállította, következtetései megbocsáthatók; csak az a baj, hogy az alapföltétel hamis. És így Papiu ur állítása és összehasonlítása, ha nem következetlen, mindenesetre alaptalan.

Papiu ur éppen ezen főnebbi állításának igazolása végett hivatkozik I. Leopold diplomájára, melyet szentnek s Erdély magna chartájának nevez. Ez által elismeri tehát, hogy Erdély közjoga, Erdély hozott törvényein és kötésein alapszik. Ha ezt elismerte, állítása csak úgy igaz, ha ez alaptörvényekkel összhangzik.

Vizsgáljuk meg tehát azon alaptörvényeket, melyek Erdély viszonyát Magyarországhoz, és az osztrák császári házhoz meghatározzák.

Nem akarunk itt azon diploma keletkezésének történelmi fejtegetésébe bocsátkozni; mindenki jól tudja, hogy az akkori alkudozások Leopold császárnak, mint magyar királynak jogánál fogva jöttek folyamatba.

Elég bizonyóságot tesz erről magának I. Leopold császárnak 1693 april 29-kén kelt leirata, melyben a gubernator kötelességeit szabva ki így szól: „Postquam divino nutui placuit Transylvaniam, antiquissimum Hungariae regni membrum, olim per injuriam temporum ab eodem avulsum, nostrorum successorum Hungariae regum legitimo imperio restituere“, stb. elég bizonyóságot tesz erről magának a diplomának ezen tétele: „Charissimam hanc Transylvaniae regionem, jam a seculis inclyto nostro Hungariae regno assertam.“ Itt csak is a legfőbb argumentumokra, a positiv törvényekre fogunk hivatkozni.

A leopoldi oklevél 2-, 3- és 4-dik pontja megerősíti az ország minden ősi törvényeit, és ezekben megerősíti ős törvényeink azon rendeletét is, hogy — és egyedül csak is — az országgyűlés által hozott s felségileg megerősített törvények mindenkit köteleznek.

Ily szentesített, és a mennyiben későbbi törvényhozás útján nincs változtatva, mindenkit teljeseleg kötelező törvény határozta el Erdély jogviszonyát az 1791-dik 6-dik t.-cikk ezen szavaiban: „tam sua majestas sacratissima, quam secuturi eiusdem ex augustissima domo austriaca successores, qua legitimi reges Hungariae, Transylvaniam tanquam ad sacram regni Hungariae coronam pertinentem, eodem cum Hungaria imperii et successionis jure tenebunt.“

Ezen törvényczikkben világosan ki van fejezve, hogy Erdély felől, mint Magyarország törvényes királya, ugyanazon örökösödési joggal uralkodik a felséges dynastia; és maga a leopoldi oklevél is annyira elismeri Erdélynek a magyar királysághoz tartozását, mikép a 12-dik pontban, hol az adót meghatározza, az ország közvetlen védelmére

fizetendő sokkal nagyobb adóról oly móddal intézkedik, hogy ezt csak akkor kell fizetni, midőn Erdély vagy Magyarország megtámadtatik. Ez intézkedés e két országnak egy köz államsolidaritásban léte mellett a legvilágosabb tanuságot tesz, s bizonyítja a két ország államjogi egységét és együvé tartozását; tartozván Erdély úgy védeni a közös magyar államot, mint saját hazáját. És ebből világosan belátható, hogy Erdély habár akkor külön országos autonómiával bírt, nem külön állam, hanem a magyar állam kiegészítő része volt; mint Carinthia, vagy Morvaország, hogy külön ország ugyan, de az osztrák császári állam kiegészítő része, és így éppen nem külön állam. Az állam és tartomány (regio provincia) fogalma nem identicumok.

Azon alaptörvények, melyekre ott, hol érdeke úgy kívánja Papiu ur is hivatkozik, meghatározták, hogy valami eszme vagy óhajtás hogyan válik törvénynyé. Az országgyűlés meghozza azt, a király megerősíti, és törvény az, melyet sem népdemonstratiók, sem egyéb meg nem semmisíthet, a mig maga a törvényhozás rendes uton meg nem változtatja azt.

1848-ban ő Felsége Ferdinánd császár és magyar király királyi előterjesztvényeül tűzte ki a rendeknek, hogy Erdélynek Magyarországgal szorosabb törvényhozási és kormányzati egyesítéséről hozzanak törvényt.

Erdély meghozta az 1-ső törvényczikket, ő Felsége megerősítette, és Erdély képviselőjét meghívta a pesti közös országgyűlésre, ezek oda minden nemzetiség fiaiból meg is jelentek. Ennélfogva Erdély szorosabb összeköttetése törvényes és gyakorlati ténynyé vált.

Papiu ur azt mondja, hogy a balázsfalvi gyűlés protestált az unio ellen. Amde kérdjük, mutas-

son alaptörvényeinkben egyetlen cikket, mely ezen gyűlés törvényszerűségét bizonyítaná. Kik voltak a balázsfalvi gyűlésen, hol választották őket, minő törvény alapján hoztak ott az ország többi s csakis a törvényhozás által kormányozható nemzeteire nézve kötelező határozatot?

Mi elismerjük, hogy a balázsfalvi gyűlés emlékezete a románok előtt kedves lehet; de nekik viszont el kell ismerniök, hogy ha mi azon gyűlés eszméi, mint a nép közvéleményének élénk nyilatkozata iránt tekintettel vagyunk is; de az minket törvényesen nem kötelezhet, mert az nem a mi országunk és alkotmányos törvényhozásunk orgánja volt.

Nem kötelezheti ez a magyarországi államférfiakat sem, kik a haza törvényeihez ragaszkodnak, és államuk sorsát soha sem bízhatják a különböző népgyűlések dictaturája alá. Nincs a világon szerencsétlenebb állam, mint volna az, a mely felett a tumultusok határoznának. És mivé válnék a tömegek ily kényszerű joga által a sok népü magyar királyság? Most a románok, majd a székelyek, majd a rácok, majd a magyarok gyűlnének össze felforgatva az alkotmányos formákat és ősi jogalapokat, s hol volna itt aztán egy szervezett, egy alkotmányos állam fogalma?

A balázsfalvi gyűlés egy oly népdemonstratio volt, melyre mint a román nép közvéleményének tömeges nyilatkozatára a román nép fiai hivatkozhatnak, ha valamely ott kimondott elvért küzdve, küzdelmök nyomatékát, a nép közvéleményére hivatkozásban keresik; azt azonban egy törvényhez értő román sem fogja állítani, hogy ottani határozásaik minket többi nemzetiségeket törvényszerűleg kötelezzenek; azt sem állithatja fel egy alkotmányos érzésű ember is, hogy népgyűléseknek joguk volna a tör-

vényhozás tényei ellen szegülni, mert hisz ez az európai rendről felfogás szerint nem joggyakorlat, hanem forradalom.

Megtörténik Angliában, hogy egy vagy más kormányintézkedés vagy parlamenti kérdés miatt népesebb meetingek gyűlnek össze, mint a balázsfalvi nép gyűlés volt; de senki sem gondol arra, hogy a megtámadott intézkedésnek, vagy törvénynek tetteleg ellenszegüljön, csak elvileg nyilatkozik ellene annak, s így erkölcsi nyomást gyakorol arra nézve, hogy azon intézkedés, vagy törvény rendes uton módosíttassék.

Ily nyilatkozványnak tekintjük mi a balázsfalvi gyűlést és nem tagadjuk, hogy az jövő törvényhozásunkra nevezetes hatást gyakorol. A románok az unio miatt nemzetiségök gyengülésétől félték; a törvényhozás feladata lesz a románok ezen aggodalmát elenyésztetni s olyképp intézkedni, hogy igazságos és az emberiség s a világ közvéleménye által méltányolható panaszt ne emelhessenek ők a közös törvényhozás ellen. Ez a mi nézetünk szerint a balázsfalvi népgyűlés erkölcsi hatása, és ezt nem tagadjuk meg attól, s magyarokul és székelyekül örömet ragadunk meg minden eszmét, mely arra vezethet, hogy román testvéreink aggalmaikat elenyésztetve, őket mellettünk, de semmiesetre sem felettünk — láthassuk.

De ez aztán a véghatár, a meddig azon időjeleiséget méltathatjuk, a nélkül, hogy az minket törvényes álláspontunkról leránthatna. Ha e törvényes álláspontra nézve a kormány ellenében Papiu ur Deák feliratának irányát, erélyét magasztalja, éppen ugy kellene magasztalnia ezen irányt a népeknek törvényen tulcsapongó kívánatai ellenében; mert bárhonnan jövő kényszerítések folytán, ha egyszer elhagyjuk a törvényes álláspontot, oly problémáknak tesszük ki a haza sorsát, melyeknek vége beláthatatlan.

Miután tehát nemzetünk nagy fiának Deáknak elve az, hogy a törvényes álláspontot megtartsa, s miután őt erre homagialis esküje is kötelezi: helytelenül hasonlítja őt Papiu ur báró Bachhoz, a ki ujat akart teremteni, s nem a positiv törvényekre épített.

Deák, mint a törvényesség embere, tartozott feliratának érveit a törvényből meríteni, s mint belátó politikus védeni a királyság integritását és egységét, s oly nézetet pártolt, melyet századok előtt már szintén pártola a dynastia egyik leghatalmasb tagja I. Leopold császár, midőn ő Erdélynek „Magyarország e legrégibb tagjának“ külön szakadását az idők sajnálatos méltatlanságának tulajdonítja. A két férfiú álláspontja is egészen különböző. Deák szoros lelkiismeretességgel ragaszkodik a positiv és szentesített törvényekhez, s az ezek által biztosított alkotmányhoz; míg báró Bach egész rendszerét az absolutismusra fektette volt, melyet az uralkodó felség nemes ösztöne végre félrevetett, alkotmánynyal kívánván uralkodni népei felett.

És ekép Papiu ur ezen összehasonlítása saját állításaihoz következetes ugyan; de épp azon törvényesség szempontjai szerint, melynek egy részére Papiu ur is hivatkozik, teljesen alaptalan.

IV.

Midőn már előbbi czikkeinkben elmondottuk Papiu ur rágalmaira s némely elferdítéseire észrevételeinket a nélkül, hogy a Gladtól és Menu Marothól deducált historiai jogok absurd vitatásának czáfolatába bocsátkozzunk, a nélkül, hogy hánytorgatnók mikép a magyarok s székelyek elődjei, a hunok joga még régibb, melyeket azonban a magyar királyság és osztrák császári ház jogai egyaránt tülntettek: maradunk mindvégig a kérdés publico-politikai szempontjainál, és itt már tárgyalás alá vesszük programja alapeszméit, a mint ezt előbb czimzett röpiratában felállította.

E programot a munka negyedik szakaszában fejti ki az író, s főbb eszméiben ide megy ki:

Igyekezzenek Erdély, a Bánság, Bihar és Máramarosmegyék, s mindazon vidékeknek, melyek a Tiszáig terjednek — románjai egy nemzeti gyűlésre összegyűlni.

Kétségtelenül a románok ezen nemzeti gyűlése

1) Mindenek előtt fog ragaszkodni Erdély épsege-, feloszthatlansága- és teljes függetlenségéhez, kinyilatkoztatván, hogy a románok készek testvériesülni a magyarokkal, ha ez utóbbiak érdemesek lesznek arra!!!

2) A románok e rendkívüli viszonyok közt törekedjenek arra, hogy egy alkotmányozó gyűlés legyen Erdélyben, melyben a magyarok, székelyek és

szászok a románokkal együtt mindenik nemzetiség lélekszámához képest részt vegyenek. Ezen constituante állítsa meg az ország alkotmányát a teljes nemzeti egyenjogúság alapján; mert a leopoldi oklevél, a pragmatica sanctio, s az 1791-i decretumok éppen nem akadályozzák az ország törvényeinek revidálását, sőt a jogosult állampolgárok azon jogát biztosítják, hogy az országfejedelemmel együtt hozzanak törvényt, vagy eltöröljék a létezőt.

3) Minden román kívánja, hogy Erdély összekötessék Bukovinával; kivált pedig azon román területtel, mely a Tiszáig terjed, s mely *most de facto (!) Magyarországhoz van kapcsolva.*

Ezek érdekesb pontjai azon programmnak, melyben Papiu urat az annexio vágya annyira megragadja, hogy többé már nemcsak azt a szép területet a Tiszáig, de az ausztriai császárság egyik teljeshatalma alatt álló tartományát Bukovinát is Erdélyhez akarja annectálni. Boldog Erdély mekkora nagy-ság néz elődbe Alba Julia fővárosoddal?!

Megvalljuk, hogy midőn ezen programmot még tavaly elolvastuk, egyszerre Franciaország azon rémnapjai jutottak eszünkben, midőn a vérpad a nemzet fölszentelt királyának véréből párolgott, s a nagy Franciaországot egész mostanig annyi szerencsétlen hánykódásnak kitett forradalom furiái felforgatták az addig ép államot, összezavartak minden rendet, miután a constituante képtelen volt arra, hogy e szomorú chaosból valami rendszeresebb helyzetet alapítson.

De Papiu ur! ennyire nem jutott sem az osztrák birodalom, sem a magyar királyság!

Azon törvények, melyekre ön bámulandó cynismussal, és gunyorosnak tetsző egyoldalúsággal hivatkozik, rendes fejlődésük szerint meghatározták, hogy minő törvényalkotó gyűlései lehetnek az or-

szágnak, melyek annál kevésbé hozhatók kétségbe, mert az uralkodó felség is elismerte és többszörösen kimondá a magyar királyság integritását, történelmi királysági állását, s elismerte azon jogalapokat, melyeken egyedül lehet alkotmányos uton tovább fejleszteni az állami, országos és nemzetközi ügyeket.

Vegyük azonban rendre ezen program pontjait.

Az első pont tehát Erdély épségét, feloszthatlanságát s Magyarországtóli függetlenségét követeli.

Ha egészen a Papiu ur álláspontjára állunk, és félre tesszük a rendes uton hozott 1848-i törvényeket, akkor is ez ország épségét másképp nem foghatjuk fel, mint a mikép ezen integritás az 1848-ki jogállapotok előtti korszakból constatálható.

Már az 1836-ki 21-dik t.-cikk által Kraszna-, Középszolnok- Zarándmegyék és Kövárvidéke elszakadt Erdélytől, mint a mi jogilag Magyarországhoz tartozott.

Az ország és dynastia egészen más nézetten voltak, mint Papiu ur a jogosultság meghatározására nézve; megfontolták most, hogy Erdély s Magyarország ura és protectora ezer év óta már nem a byzanci görög császár; hogy e császár régi apró vasaljainak : Menu Marothnak, Gládnak, Gelunak főispánságszerű apró területeiből, melyeknek meghódítását Árpád nem is összes hadseregével, csakis egy-egy kapitányával játszva hajtá végre, azóta egy nagy magyar királyság alakult. Ezen királyság később külön vált, egy része nemzeti fejedelmeket választott, s különböző szerencsével terjeszté most külsőbb majd beljebb határait, míg végre a magyar király sceptruma alá visszatért; és ezen királyi ház, és az anyaország közös törvényhozásuk utján Erdély tulajdon határait legutóljára 1836-ban jogszerüleg megállíták.

A magyarországi részek, melyek épp ez elnevezésben is hordozák jogi helyzetöket, visszakapcsolatván az anayaországához, Erdély épsége áll a többi itteni megyék, székely- és szászszékek összegéből.

Ha egy külön Erdélyről van szó, akkor ezen integritást mi is követeljük; ha a feloszthatlanságról van szó, akkor ünnepélyesen kell óvakodnunk, hogy ezen Erdélyből bárminő új terület szakittassék ki; annál inkább kell óvakodnunk az ellen, hogy ide oly országot csatoljanak, minő p. o. Bukovina.

Látni való ebből, hogy Papiu ur 1-ső pontja elvileg éppen a románok külön territorium iránti óhajtásának jogtalanságát, s a harmadik pontuak felforgató természetét tünteti ki.

A mi a Magyarországtóli teljes függetlenséget illeti, ezt az 1848 előtti álláspontból sem ismerhetjük el; nem, mert már a leopoldi oklevélben, melyre Papiu ur, mint alapkötésre hivatkozik, a mint még említve volt, ezt olvassuk: *Charissimam hanc Transylvaniae regionem, jam a seculis inclyto nostro Hungariae regno assertam*; nem, mert nem lehetünk következetlenek egyik előbbi cikkünkben tett azon törvényes idézeteinkhez, melyekből Erdélynek a magyar királyi államhoz tartozását bebizonyítottuk; nem, mert Erdély függetlenítése az anyakirályságtól ezen országterületet két sarkalatos jogából forgatná ki, melyen alapszik egész alkotmányos létele: egyik sarkalatos jog az, mely szerint az erdélyi fejedelem inauguratioját a magyar királylyá koronáztatásnak kell megelőznie az 1744-diki 3-dik törvénycikk és az 1791-i 6-dik törvénycikk értelmében; a másik azon sarkalatos jog, mely a *pragmatica sanctio*-ból ered, mely a magyar királyságra és ahoz tartozó Erdélyre nézve másképp van szerződésszerűleg szabályozva, mint az osztrák császári államra nézve, s melyből

évszázadok mulva oly jog keletkezhetik, melyet Erdély csak az anyakirálysággal együttesen gyakorolhatna.

A mely erdélyi publicista, bármelyik benlakó nemzetből, Erdélynek a magyar államhozi függő állását meghiusítani kívánná, elfogadván Papiu ur tanácsát, kilökné lába alól azonnal ez ország multjának jogait, jelenének és jövőjének alkotmányos biztosítását, ki történelmi és jogi állásának egész alapját; állitana egy tabula rasat, melyre bizonyosan nem a régi görög császárság vasaljainak kis körü területei, hanem az ujabban alakult nagyhatalmak érdekeihez képest fognának uj országot szervezni, és bizonynyal Ausztria elég erős arra, hogy e területet saját hatalma alatt megtartsa, s ha politikusai még a dualismusra sem örömet hajolnak, annyival kevésbbé fognának buzogni egy trinitas mellett éppen akkor, midőn a történelmi jogoknak önmagunk általi „Verwirkolása“ folytán, teljes jogukban állana olyat teremteni, a minőt hatalmuk absolut érdekeivel a legöszhangzóbbnak látnának.

Ha tehát Erdély sorsára nézve valaki az 1848-i álláspontot elveti, s az azelőtti álláspontra tér is vissza, Erdély integritásának fogalma meg nem engedi azt, hogy ennek országos hatósága alól bármely terület kiszakittassék, vagy bármely más tartományrész hozzászátoltassék. Papiu ur által kívánt feloszthatlansága még kevésbbé engedi meg mindezt.

De végre aztán mostani határai közt mi üdvöt hoz Erdélyre országos integritása s feloszthatlansága? Területe kisebb, hogy sem Ausztria szeptuma alatt oly országos önállás megtartására számithasson, a minővel Papiu ur álmadozik; népessége és vagyoni állása kisebb, hogysem a mostani kormányzat, közigazgatás, törvénykezés és honvédelem költségeit megbirja; és azon nemzeti versengés miatt, mely a

románok és magyarok közt, a kétfelé vonszódás miatt örökre tartana, a calculus minervae minden időben a kis szász nemzetiségnél lenne. Ha a szász nemzet valamely nézetben a magyarok- és székelyekkel kezert fog, akkor népességileg is egyenvonalban áll ezen rész a román fejszámmal; birtok, értelmiség s vagyon tekintetében többszörösön felülhaladja, és így e három nemzet akarhatja győzni fog; ha ellenben a szász a románok mellé áll, részökre billenti a mérleget.

És ebből mi következik?

Az, hogy a román és magyar elem egymást folyvást paralizálván, a legkisebb szász nemzetiség fogná birni és kormányozni ez országot. Mindenik nemzetiség kényeztetné, elhalmozná ígéretekkel, kiváltságokkal, minden áldozattal e szerencsés állású neutral, és a központi hatalommal fajérdeki összeköttetésben álló nemzetiséget a végett, hogy magának, érdekeinek és céljainak megnyerhesse; s ha ezt nem tehetné, valamelyik fél simulna az ő érdekeihez, céljaihoz csupán azért, hogy rivalisa fellett fölényt nyerhessen?

Nem hiszszük, hogy a mélyebb belátású románok kecségtetőnek ítélik ezen kilátást. Pedig ha jól után gondolnak e kérdésnek, könnyen beláthatják, hogy e combinatio nem alaptalan; belátják, hogy sokkal nagyobb jóllét és kifejlődés reménye állhat előttük, ha mint testvéreink egy nagy királyságban állanak mellettünk, hol a nem magyar nemzetiségeknek a magyarrali ellensulya által, ez utóbbinak minden tulhatalma paralizálva lehet, míg e külön kis provinciában a calculus minervae azon kisebb elemnél áll, kinek nemzetiségi viszonyai másszerű befolyást és háttért biztosítanak, mint a minőtől a magyarok irányában a nem magyar s nem német ajku népfajoknak aggódniok lehetne!

V.

A „L' independantia“ írója programjának 2-dik pontjában ezt állítja fel : „A románok törekedjenek arra, hogy ezen rendkívüli körülmények közt hivassék össze Erdélyben egyalkotmányozó gyűlés, melyben a románok, magyarok, székelyek és szászok lélekszámszerint legyenek képviselve; ezen gyűlés vizsgálja meg az ország belalkotmányát, a teljes nemzetiségi és politikai egyenjoguság alapján. Mivel a leopoldi diploma a pragmatica sanctio és az 1791-i határozatok biztosítják az országgyűlésnek azon jogát, hogy a fejedelemmel egyetértve törvényeket hozhasson és érvényesítsen.“

Itt megint a törvényt a „ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes“ közbeszéd módjára alkalmazza az író.

Hivatkozik azon alaptörvényekre, melyek az országgyűlést felhatalmazzák, hogy törvényt hozzon és változtasson; de mindjárt elfeledi, hogy éppen ezen alaptörvények körülményesen és szabatosan meghatározzák, hogy mi ezen országgyűlés, mik annak tényezői, s hogyan birt az 1848 előtt — ha már 1848-at ignorálja — a törvényhozás és változtatás jogával?

Állot ez országgyűlés a kormányszék tagjaiból, a királyi tábla fiaiból, a megyék, székek főispánjaiból, a fejedelmileg meghívott regalistákból, a megyék, székek, városok, taxás helyek és káptalanok követeiből az 1791-i XI. törvényezikk értelmében.

Minden más szerkezetnek törvényhozáson kívüli alkalmazása ellen Erdély összes nemessége és polgársága, az unionis juramentumnál fogva köteles, az 1848 előtti törvények és az egyesületi eskü értelmében, ezen egyének, testületek, megye- és városközségek jogait védeni az uralkodó fölség trónja előtt.

Törvényszerint tehát még azok előtt is, kik az alkotmányunkon 1848-ban tett reformokat, s Erdélynek az anyakirálysághoz törvényes bensőbb csatlakozását ignorálni akarják, egyedül oly országgyűlés lehet érvényes, mely az 1791-i XI. törvényezikk kívánatainak megfelel.

Nem áll e részben azon ellenvetés, hogy a demokratikus eszmék honosulta, s a jogegyenlőség alkalmazása által azon szerkezet többé nem alkalmazható.

E szerkezetben a regalisták a felső tábla jogait képviselik, mely jog minden európai alkotmányos államban ekkorig még mind méltatva van; következőleg ezen országgyűlésen is a regalisták joga a democrat eszméknek nem praejudikál. A vármegyék és városok képviselőjében pedig létszámszerint foly be a nép az 1848-ban elfogadott census és qualificatio alapján; s ha a nép jogát gyakorolni akarja, a megyék és városok követválasztásain elég szabad-
elví census alapján gyakorolhatja. A mi kifogást lehet tenni a régi országgyűlési szerkezet ellen, csak az, hogy tetszés szerint meghívott és egy kamarában üléselő regalisták által, a kormány tulsúlyban van.

Ha Papiu ur a leopoldi diplomára hivatkozik, mely az országgyűlést feljogosítja a törvényhozásra s változtatásra, úgy ha 1848-at nem ismeri el, csak is a leopoldi oklevélben szentesített szerkezetű országgyűlés bir azon illetőséggel; ha ellenben a nép-

tömeget akarja rábocsátani, hogy rontsa le egyrészt ugyanazon törvény korlátait, melynek malasztját másrésztől elismeri: akkor nem tesz kisebbet, mint hogy védi azon tolvajméhek jogát, melyek egy huzamos idő és szorgalom által összeállított méhkas kincsét szétrabolják.

A szentesített törvénynek egyik tétele oly kötelező mint a másik, és ha Papiu ur a leopoldi oklevél által biztosított országos jogra hivatkozik, úgy e jogot csak oly országgyűléssel gyakoroltathatja, melynek ugyan ily alaptörvényeken fekvő jogosultságára hivatkozhatik.

Ha a törvény előzményét elfogadja ugyan, de következményeit nem: akkor oly uton jár, hol őt többé sem a jog, sem a hatalom nem gyámolíthatja.

Nincs más választás nálunk, hol forradalom nincsen, s hol fölöttünk hatalmas uralkodó áll, mint törvényeinkre támaszkodni és annak pontos teljesítését kérni.

De valjon, ha a törvényekben föl nem lelheti Papiu ur lélekszámának daco-romanizatorra képesítő befolyását, felfogja-e lehetni egy octroy-ban?

Hiszszük, hogy ha ez octroyt Kuza herczeg dictálná, az oláh daco-roman-párt sugallatára, akkor minden igen kedvezőleg ütne ki, lenne egy oly constituante, melyben Romulus félisteni utódainak nagy tömege közt egy néhány székely, Erdélynek nemcsak Menu Marothnál, de Traján katonatelepeinél s a dakoknál is sokkal régibb nemzete — egy néhány magyar, és egy néhány szász, ott állana pictus masculusnak, hogy lehessen szerencsés megnyerni a románok kegyelméből magának azon elnézést, hogy ő is élhessen itt közöttük, ha már születnie kellett!

De ha az uralkodó hatalom fog octroyálni, az vagy az érdekképviselőre, vagy az Európa minden államában elfogadott alsó és felső ház eszméjére fek-

tetné ez octroyt; de az bizonyos, hogy soha nem fog oly képviseletet adományozni valamely országnak, kivált, a mely saját alapjogait feladta, mely képviselet egyedül a lélekszámra legyen fektetve.

Az érdekképviselet pedig nagy fölényt fogna mindig adni a magyarnak, székelynek és szásznak, a mint ezt az utóbbi megyebizottmányoknak összealkotásánál láthattuk; az alsó és felső tábla felállításában szintén kellőleg biztosítva lenne nemzeti egyensúlyunk. Egyik eset sem volna nemzeti befolyásunkra nézve kedvezőtlenebb, mint az alaptörvényekre fektetett országgyűlési szerkezet.

Miután tehát nem lehet kilátás arra, hogy a minden alapjogok feláldozása árrán nyerhető kegyelem is nagyobb és tulnyomóbb befolyást adhasson a román elemnek, mint a mennyi az alaptörvények nyomán számára biztosítva van: ugyan minő lélekkel tanácsolhatja nemzet-feleinek, hogy bontsák fel az alaptörvényeket, s jogaikat cseréljék fel problémákkal?

Egyedül azon kétségbeesett axiómából érthetjük meg Papiu ur álláspontját, melyet röpiratában programja első pontjában mond ki, elárulva sötét gyűlöletét, s politikai kiskoruságát, a midőn így nyilatkozik: „Készebbek az erdélyiek (??) rabok is lenni tulajdon országukban, mint szabadok egy Erdélyre nézve idegen országban, (már t. i. az anyakirályságban Magyarországnak).”

E nemcsak szolgálai, de valóban minden politikai szemérmert levetkezett nyilatkozat, melyben csak amugy beszél az író, mintha itt csak a román nemzet és érdek léteznék, mintha itt már csak a románok számítanának, habár ezek létszámban a többi nemzetiségeket nem mulják felül, birtok s egyéb érdekeket képviselő elemekben távol állanak a többi mögött, minden erdélyi ember szívéet fölláztatja. Mit

mondanak erre ez ország legrégebb lakói a székelyek, mit fegyverrel meghódítói a magyarok, mit az ipar által kitünő és alkotmányossághoz szokott szász nemzet abszolút többsége? Készebbek ők valjon szolgaságban, mint az anyakirálysággal együtt élni? De Papiu ur annyira el van ragadtatva nemzetiségének saját képzelődésében kiteremtett nagysága által, hogy előtte az erdélyi területen többé már a székely, magyar és szász nem is számít; ő már markában látja azon nagyszerű constituantét, hol Erdély oláh töredéke mellé Bihar, Arad, Máramaros Bukovina s minden szögelet, a hol vagy egy román lakik, össze fog gyűlni, hogy ez ország ős jogosult lakóit a nyers tömeg furkós botjával minden emberi és nemzeti jelentőségéből kibotolja, szavát, jogát a tömeg-szavazat nagy hangjával tulordittassa és letiporja.

De minket ez bizony nem hoz remegésbe. Meg vagyunk győződve, hogy az Erdélyt lakó román nép nem követel magának ily abszolút oláh hazát, még azon része is, mely az unionnak nem barátja, tiszteli a magyar királyság és a társnemzetek jogait, tiszteli becsületesebb szive ösztönéből, és tisztelni köteles törvényszerű tartozásánál fogva; és ha nem tisztelné sem esnének kétségbe; Erdély csak a magyar király és osztrák császárság romjain lehetne ily oláh provincia. E nagy hatalmakat pedig Papiu ur népszavazata le nem kapanyelezi.

Erdély vagy mostani határai közt fogja magát reconstituálni, ha t. i. az anyakirályság közhatárzataból feloldoztatnék szorosabb kapcsaiból; vagy pedig az 1848-i törvények revisioja a'kalmával lesznek belügyei elrendezve. Ha jog engedtetnék az itteni román elemnek meghívni ide minden románt, ki a magyar birodalomban lakik a Tiszáig (azon tul egy sincs): ugy az erdélyi magyarságnak is a Gleich-

berechtigung elvénél fogva joga volna meghívni minden magyart a Dunáig; valamint a szászok minden németet a Maguráig. Ezt kíváná az itteni nemzetiségek összeköttetéseinek egyenlő méltatása. És minthogy így egyik erdélyi városba sem férnénk meg, végre is Pestre kerülnénk össze, s így végre is ott állanánk a mitől Papiu ur úgy retteg: az unionál.

Nincs Erdélynek más sorsa, mint egyesülés az anyakirálysággal, vagy különlet a szászok döntő szözetával. Mi választottunk.

VI.

Igérdekesebbnek találjuk a „L'Independanza“ írója programjának 3-dik pontját, melyben Bukovinát, mindenestre pedig Magyarországot a Tiszáig kívánja Erdélyhez annectálni.

Azon kivonatos közlés, melyben e röpiratot a „H. Z.“ után ismertetjük, nem hozza az író érveit, s e részben utasítjuk az olvasót a „K. Közlöny“ 1861-dik évi 158-dik számára, az ott tüzetesebben közlött érveket itt röviden soroljuk elő. Ezen érvek egy valóságos zagyvalék. Azt mondja az író, hogy Magyarország a Tiszáig Gladu és Menmarotu örököseit illeti; tehát ez a föld román és nem magyar föld. Tudjuk, hogy Ménu Maroth népe kazár volt, melynek az oláhokkal semmi faji összeköttetése nincs. De e fölött nincs is miért vitatkozni. Azon birtokczim, melyre Papiu ur évezreden át történt történelmi alakulás rovására épít jogot; oly jelentéktelen, hogy a világtörténelemben egy sorocskát sem foglal el. Tudja a történelem, hogy azon területet ősidőkben a hunok (a magyarok s székelyek elődei), a gothok, gépidák, dákok birták, az utolsóktól a rómaiak ueghódíták, ezen nagy népek nyoma maradt fenn itt a történelemben, mely igen keveset tud azon jelentéktelen apró vazalokról, kik most a rómaiak, majd a görög császárok kegyelméből főispánkodtak egy-egy maroknyi területen, s kiket a magyarok visszajövetelének nagy korszaka visszalökött azon semmiségbe, melyből csak akkor bukantak fel.

Ezen nagy egy évezreden át európai hirüvé alakult királyság joga ellen, egy évezred előtti kis vazall jogára hivatkozni és pedig oly nemzet királysága jogai ellen, melynek ősi hun birtoka romjaira beköltözött nagy népek katasztrófjai és eltünése után vertek ama pásztor népek tanyát maguknak, ez valóban a leggyengébb argumentum.

A másik érve az, hogy Magyarország földrajzi tekintetben is a Tiszáig Erdélyhez tartozik. Erre nézve az európai stratégiai tudomány tökéletesen meghazudtolja az irót, miután soha sem a folyamok, hanem a havasok ismertetnek el határvonalokul ott, hol ilyek léteznek. Szerettük volna látni mivel indokolja Pápiu ur ezen földrajzi tekinteteket? de arról hallgat.

Harmadik érve az, hogy Erdélyhez tartozik ama terület a felség által kimondott nemzetiségi elvnel fogva.

A felség igaz hogy kimondotta a nemzetek egyenjogúsága elvét, de ezt senki sem magyarázhatja oda, hogy ezért már történelmileg alakult országait újabb országokká fölvgaldaltassa; sőt névszerint a magyar királyság integritását határozottan és kétségbevonhatlanul kimondá.

Mindezen érvek tehát annyira hajuknál fogva előrántottak, annyira belátható képtelenségek, mikép bizonynyal senki sem is képzelheti, hogy békés és rendszeres fejlődés ntján legkisebb méltatásra is számithassanak.

Egyedül véres háboruk és a fegyver hatalma adhatna ily átalakulást, ez azonban egy törvényes dinastia alatt nem történhetik, és e czélból kénytelen lesz Pápiu ur a román nemzet valamely megváltójára várni; mert belső erőre nézve csak ezen területen is, melyet Pápiu ur Daco-Romániája akarna befoglalni, oly létszámmal bir a magyar elem, hogy

bizonyosan képes magára is mindig fenntartani ott azon jogot, a mely őt megilleti.

Tény az, hogy a magyar királyság birtokában állott nemcsak a Tiszáig való terület, de Erdély is évszázadokon át, tény az, hogy az ausztriai ház alatt soha Erdély határa nem nyult túl a határszéli havasokon.

Az író egészen elfeledi előszavának azon tételét, mikép ők (a románok nevében beszél mindig) nem kívánnak Magyarországtól semmi áldozatot, csak hasonló méltatást. Ismerje el Magyarország Erdély függetlenségét akép, mint Erdély (vagy is a románok) elismeri Magyarország jogállapotát.

Nagyon szépen ismeri el e jogállapotát Papiur, midön Glád és Ménmaroth jogán el akarja csipni ez ország szép területét a Tiszáig?!

Nagyon magasztos honfi érzelem heviti Pápiu kebelét Erdély ős nemzetei iránt, midön megengedi, hogy a Tiszán túl éljenek és virágozzanak a magyarok, csak azon innen legyen aztán egy oly ország, melyről csak a román mondhatja e szót: mi erdélyiek!

Szegény székely nemzet, mely végig nézted ős rengetegeidről a rómaiak, dákok, gothok, gépidák kóbor és átfutó uralkodását Erdély bércei fölött, a nélkül, hogy ellen meghódithatta volna tiszta ős scytha földedet; állj készen beolvadni egy új Romániába a Tiszán túli magyarok azon szerencséjeért, hogy ott ők testvérekül elismertessenek.

Szegény tiszamenti magyarság, feledd el minő jogod van neked ama rónasághoz, melyet ezer év viharai közt véreddel s ércz melleddel védettél ozman, tatár és német ellen, s melyet 1848-ban megosztván becsületesen a testvérnépekkel, azt nyerted, hogy most saját birtokodban idegennek akarnának tekinteni.

A történelmijog, az alaptörvények, a stratégiai és földirati szempontok, az államban tényező főbb érdekek, a fejedelem adott szava, egy szóval minden a mi egy ily annexionak békés kulcsa lehet Pápiu ellen van. Mi lehet tehát mellette? Egyedül az erőszak.

De az erőszak útján egy nép nevében csak annyi részben tehetni számításokat, a mennyi annak erejétől kitelik. Európai conflagratiókra nagyon kába dolog a kis román elemnek számítani, egy ily conflagratio igen könnyen elsodorhatja őt.

Ha pedig belső küzdelmek kockájára lenne valaha vetve e kérdés, bizony csak azon terület is, melyre Pápiu ur sovárog, emberséggel ellene tudna állani ezen dacoromán annexioi láznak.

Két millió kétszáz tizennégyezer és ötszáz tizennégy lélekszámot tesz az erdélyi és Tiszán inneni összes románság (Erdélyben a részekkel együtt Galetti szerint 1,293,514 lélek és pedig göröggel, jorozsszal együtt Magyarország Tiszáninnyi kerületében 917,643, míg a Tiszántúli s a dunai kerületekben egyetlen lelket sem számít e népre a statistika), mely hivatva van Pápiu ur állítása szerint a Tiszáig Erdély urává válni, de Pápiu ur ugy lát-szik tökéletesen elfeledte, hogy a Bach korában gyűjtött s a magyarokra nézve éppen nem kedvező adatok szerint összeállított statistikája is Kolbnak egy millió nyolczszáz hetvennégyezer és egy száz lélekre teszi a tiszai magyarok számát, kik egy nagy erőben élnek ott s a nemzet leghősebb fiai, elfeledte, hogy innen a Királyhágón is van kétszázezer megyei magyar, s hogy ugyancsak Kolb ötszáz nyolczvanötezer háromszáz negyvenkét lélekre teszi a székelyek népességét, és ha mellőzzük is a szászokat, kik nem tudjuk minő rokonszenyvel viseltetnének ama Tiszáig

nyuló Romániához, de csakugyan a négyezer lélekszámra menő örményt és hatezer hétszázhusz izraelitát bizvást magyaroknak számítva, már csak numerice is oly szám áll elő, mely ama felállított politikai hypothesisist tökéletesen összeontja.

Kétmillió hatszáz hatvankilenczezer négyszáz negyvenkettőre megy az erdélyi és tiszai magyar elem lélekszáma és így 28,942-vel mulja felül a magyar nemzetnek csak ezen két töredéke az egész ausztriai birodalomban lakó összes oláhság lélekszámát, mely Geletti szerint ideértve Bukovinát is 2,640,500 lélekre megy, Kolb szerint pedig még kevesebbre.

Ugyan tehát, midőn ezen követelt területen még akkor is, ha tán Kolb a székelyek létszámába a magyarokat is befoglalta, lélekszámunk az oláhokéval bizvást versenyez, a közös birodalomban pedig az ő nemzetiségök a miénk mellett meg sem kotyyan; minő erkölcsi, minő Istentől nyerhetett felsőbbség az, minélfogva Pápiu ur azon területet, mely ha inkább nem, de legalább ugy a miénk, mint az ő népeé — tőlünk magukénak követelheti?

Talán nagyobb földbirtokkal birnak ők e területen. Itt az erdélyi birtokarányra nézve csak azon kimutatást közöljük, melyet a Bach korában s bizony nem a magyar elem mellett buzgolkodó s nem is hazánk polgára: Mersich földfelvételi felügyelő állított elő, s a mely szerint az 1075 □ mértföldre menő Erdély birtokából esik a magyarokra 340, a székelyekre 240, a szászokra 135, az oláhokra 300 □ mértföld. Világosan látható ebből, hogy az államélet és jog legfőbb kapcsa a birtok, Erdélyben egyharmad részben sines a románok kezén. A mi a Királyhágón túli részt a Tiszáig illeti, meg kell fontolni, hogy a román birtok legnagyobb része felszabadult birtok, azt pedig jól tudjuk, hogy Magyarországon a felszabadultság a majorság-földek csak

$\frac{1}{4}$ részét teszi. Ez tehát még az erdélyi birtokviszonynál is kedvezőtlenebb arányt mutat a románokra nézve.

Vagy talán kifejlett polgári elemmel s nagy kereskedő s műiparos városokkal bírnak e területen a románok? Ugy hiszem e szerencsét Papiu ur is átengedi a magyaroknak és szászoknak!

Ugyan kérjük, hogy a hol sokkal több lélekszám, s így nagyobb fizikai erő; a hol több birtok, s így nagyobb anyagi képesség; a hol kifejlettebb polgári s műiparos elem, és így bővebb közlekedés és hasonlíthatlanul nagyobb tőkepénz áll egy nemzet rendelkezése alatt, eltulajdoníthatja-e attól a mindennél szentebbet: a hazát egy mindenkép kisebb erő? És ha sikerülne is ennek a politikai machiavellismus időszaki tervei, s talán néptipró hatalom fegyvere által kivívni e nagy igazságtalanságot, képes lenne-e e mindenkép kisebb erő megtartani az elerőszakolt tért az idők viszontagságai közt?

E szerint tehát azon román elem, melyet Papiu politikája a magyar területről egy független Erdély urává akar tenni, az oláh népesség összes létszámát felülhaladó tiszai magyarság és székelység közé lévén szorítva, s e két compact magyar elem közti helyzetben sem tisztán állván; hanem átspékelve nagybirtokú és intelligens magyarsággal, kikkel együtt lakik — oly stratégiai előnnyel bír itt fellette a magyar elem, hogy a románoknak saját kebelökből meríthető erejüktől legkevesbbé sem tarthat, vagy is úgy fizikai és morális erő, mint stratégiai szempontokból, a magyarok állása itt szemben a románokkal örökre biztosítva van. Soha a román elem külsegély nélkül nem leend Erdély urává a Tiszáig; külsegély ellenében pedig Magyarországgal vállvetve harczoland az osztrák császárság s annak minden európai szövetségesei.

Tehát önerején nem győzhet le Papiu ur, kül-

segély ellen nem volnánk magunkra hagyatva; hogyan győzhetné tehát le?

Ha sikerülne arra birnia Ausztriát, hogy Erdélyből egy erős oláh provinciát állítson. De ugyan véli azt Pápiu ur, hogy Ausztria valaha ezt tegye, hogy saját erejét így paralysálja? Véli-e, hogy Erdély jól védhető hegyi vidékei közé két millió kétszázezer oláh népességet koncentráljon, mely e hegyek közt kormányzási s közigazgatási befolyása által a székelyt, szászot, magyart leigázva, három millió lélek felett rendelkeznek, háttérében birná nemzetisége és forradalmi izgalmainak kovászat Moldva-Oláhországot s azon túl a tengert, honnan folyvást szállithatná a fegyvert és löport; s a cserkeszek évtizeden át nyílt ellentállását játszhatná el Ausztria ellen.

Véli-e, hogy Ausztria ily jövőt készítene magának a románok kedvéért, míg most Erdélyben három ellenkező érzelmű és irányu néppel, melyek közt egyik sem bir túlsúlylyal, egymást folyvást paralysáltatja, s ennél kedvezőbb helyzetet nem alakíthat uralmának fenntartására.

Meg vagyunk győződve, hogy ha Magyarország maga kérve kéré Ausztriát, mikép engedje a Tiszán inneni részt Erdélyhez szakítani; akkor is Ausztria teljes erejével ellenszegülne. E helyzetet igen éles látással fogta fel a „Herm. Zeitung“ szerkesztője, midőn kiemeli ezen röpiratra tett észrevételében, mikép eléggé meggyült baja Ausztriának a dualismussal, hogy sem éppen egy trinitas létesítésére gondoljan.

Sőt éppen az általunk érintett szempont egészen ellenkezőre, t. i. Magyar- és Erdélyország uniójának elismerésére; sőt ha mi magyarok azt felbontani akarnók is, annak minden erővel érvényesítésére fogja sürgetni Ausztriát.

VII.

A jövő politikájának egyik legkecsegtetőbb eszméje gyanánt üdvözölhetjük Papiu ur azon indítványát, hogy Bukovina Erdélyhez csatoltassék. Ah ez valóban igen talpraesett ötlet, mely ugy politikai, mint strategiai tekintetben fontos archimedesi pontját fedezte föl egy egyesített dák-román mozgalomnak, ha t. i. Ausztria katonai képességei sem bírnának elég strategiai, és az osztrák államférfiak nem elég diplomatiái belátással arra nézve, hogy Ausztriát az európai földabrosz átvizsgálása végett már eléggé jelentkezett tendenciák ezen kelepczéjébe be ne vigyék, csupán a magyarok irányábani ellenszenv miatt.

Bukovina annexioja által a román nép olyformán szerencsés strategiai helyzetbe jutna szemben a magyar ellemmel, a minőt bir most a magyar elem a román elem szélsőbbjeinek törekvései ellen.

Most a románok tömbjének előterében áll az egy millió kilencszáz ezer lelket számító tiszai magyarság, mely mögött hat milliónyi tiszta magyar s két három millió német s más rokonszenvező nemzetiség ereje terül el az osztrák és cseh határokig, honnan a tiszai lapály védelmére, el a zarándi havasokig és Királyhágóig kifogyhatlan erőforrást mérithetne a magyar elem; a román elem háttérében pedig áll a félmilliónyi népességü erős székelység, mely csatározásra alkalmas hegyi vidékeken lakik, s a szomszéd Moldva ország s Bukovina felől óriás

havasok képezik erős védváraikat, míg ez elő és hát-
tér közt áll nagy birtok, intelligentia és polgári
elemmel 200,000 magyar és szint annyi szász átszöve
a kisbirtoku, s nagyobb részint közsorsu és műve-
letlen román néptömeget.

Bukovina annexiojával a helyzet tetemesen vál-
toznék, az erős székely elem hátvédereje két tűz
közé szorulna; Erdély főhivatalait, egész politikai,
rendőri, közigazgatási hatalmát az absolut tulsulyu-
vá concentrált román elem venné kezébe, a melyet
bármennyire ellenőrizné Ausztria fegyver-ereje, de
meg nem tudná gátolni abban, hogy az új Romá-
niával folytonos összeköttetésben s idők fejlődésével
a román egyesülést és nemzeti lehető nagyságot el-
érni törekvő tervezetekbe ne vegyüljön, mely conspi-
ratio azonnal veszélyes horderejű lenne, mihelyt az
osztrák dynastia e szélső vidékén azon nemzetiség
venné kezébe — a többi nemzetiség annihilatiojával — a
főhatalmat, melynek nemzeti ereje és súlypontja a
birodalom határain kívül, azon török császárság ural-
ma alatt fekszik, mely már leginkább ki van téve
az európai nagyhatalmak politikai törekvéseinek.

De egészen mellőzve a kizáróbban magyar szem-
pontot, könnyen felfoghatjuk mekkora érdekében áll
strategiai szempontokból Ausztriának, hogy Gallic-
zia és Bukovina a magyar királyságtól elkülönített
terület maradjon. Az egész európai irodalom elismerte,
hogy az osztrák birodalom súlypontja a magyar ki-
rályság, hogy ennek lakói történelmi multjok nagy
emlékei által lelkesedve szabadsági törekvéseikben
tul ne ragadtassanak, e végett háttérökben Bukovina
és Gácsország Ausztriának igen fontos álláspontjaul
szolgál.

Igy Ausztria belvédrendszere, örökös tarto-
mányai mellett Galliczia és Bukovina birtoklása által
váltig ki van egészítve, és a magyar forradalmak kül

segélye elzárva, s lehető sikere paralisálva. Ezért fontos reá nézve ezen országok külön jogu birtoklása. De mindemellet Ausztria nem ignorálhatja a magyar nemzet érdekeit, mert nemcsak az baj reá nézve, ha mi tulragadtatunk a cselekvésben, épp oly baj reá nézve az is, ha semmit sem cselekszünk. Azt a szükséges közép állapotot pedig Ausztria birtokának status quo-ja s Magyarország integritása és alkotmányos szabadsága biztosítja.

Ha ma egy európai válság Ausztria birtokába adná Moldva-Oláhországot; ezt is csak azért tarthatná legfontosabbnak, hogy a birodalom központját képező magyar királyság bekerítési rendszerét kiegészítené; de Moldva-Oláhország és Bukovina minden kérelme rá nem birhatnák e nagyhatalmat, hogy Erdélyt velök egyesítse, sőt éppen ha Magyarország nem akarná is Ausztria feladata volna Erdélyt az anyakirálysággal szorosán és minél bensőbbben egyesítenie.

Képzelteti-e már most Papiu ur, hogy Ausztria feladva ezen derék védállását, a Tiszától kezdve Bukovina végeig egy nagy oláh tartományt alapítson meg, melynek a legelső gondolatja lesz, hogy Romániát annectálja, s a második az, hogy a görög hitű orosz segélyre támaszkodva, magát Ausztriától függetlenné tegye! És ő szerencsés fekvéssel birna ily forradalomra, háta mögé Ausztria nem kerülhetne; de ott állana az orosz küldve bőven pénzt és fegyvert.

Papiu ur terve, ha t. i. azt kivinni képes volna egy daco-román Cavouroska nevére tenné őt érdekessé; csak hogy Ausztria igen jól átláthat azon célzaton, melyen mi kisszerű diplomáták is átlátunk, és így Bukovina annexioja ellen nincs is miért vitatkozzunk, sőt a legnyugodtabb lélekkel Papiu urra bizhatjuk: vigye ki azt Ausztriával.

Ausztria érdeke és politikai céljai nem fogják őt Papiu ur programja e részének megnyerni.

Ily nemü álma volt Mihály vajdának is; azt hitte ő is, hogy a prágai kormány nem látja át céljait; azt hitte, hogy a császári fegyverek az ő terveinek eszközeivé válnak: pedig csak Erdélyt akarta Rudolf császár Magyarországhoz visszacsatolni, megtörni a független erdélyi pártot, s midőn a cél el volt érve, mit nyert Mihály vajda?

De tán lehetne jogszerűleg követelni Ausztriától ez annexiot?

Nem lehet, mert igaz, hogy Ausztria Bukovinát, mint a magyar királyságtól a 15-dik század végén elvett tartományt kapta vissza az oroszoktól 1774-ben; ámde Papiu ur ignorálja a magyar királyság jogait, Menu Maroth és Glád jogaira alapítja követeléseit; ők pedig soha sem birták sem Erdélyt, sem Bukovinát, és így Ausztriától az ő joga szerint nem kívánhatja vissza ezen tartományt. A magyar királyság jogánál fogva is ezen tartomány nem egy külön Erdélyhez, hanem csak is egy összes magyar királysághoz tartozik.

Mire támaszkodik tehát Papiu ur, midőn ily követelésekre biztatja nemzetét, melynek végcéljait csak a vak nem látja át?

Azt hiszi talán, hogy Schmerling államminister mindenbe beleegyezik, csak hogy a magyarokat pusztíthassa? Hja! de a magas politikában nem döntenek a boszu és gyűlölet indokai; ma versengünk az osztrákokkal s holnap már itt szövetségeseink népekül tán élethalálra harcolunk egymás oldala mellett.

Egy nagy birodalomnak kell itt multhatlanul fenállani, s annak stratégiai központja Buda-Pest, honnan egyedül, s csak is a magyar nemzetiség ide központosuló épsége által, lehet a szétgravitáló elemeket ezen királyság s az ezzel megtagadhatlan érdekközösségben álló birodalom érdekében összetartani.

Oly igazság ez, melyet nehéz napokban ignorálhatnak, de hová az osztrák politika mindig visszatér, a mint visszatért I. Lipót, Mária Terézia, II. József és I. Ferencz korában, és mindannyiszor nagy sikerrel, nagy eredménnyel koronázva.

Ezen sulypontot soha sem fogja nemzetiségi széttördeléssel meggyöngíteni egy uralkodó is, ki az ausztriai birodalom élén áll.

Szenteljünk még egy cikket, eddig elmondott elmélnkedésünk corollariumául.

VIII.

Ezen cikksorozatunk célja volt a Papiu ur daco-román irányu röpiratában nemzetünk ellen felhozott invectivák, s ráfogások alaptalanságának kimutatása mellett, magának a röpirat alapeszméjének jogosulatlanságát s képtelenségét kimutatni.

A mint észrevételeink során kimutattuk három fontos érdek van, a mely ezen daco-román tervezeteknek utját állja :

Egyik azon nemzetiségek egyensúlyának érdeke, melyek a havasoktól gyűrüként környezett, és egy kiegészített stratégiai területet képező erdélyi részeket lakják és birják.

A magyarországi részeknek visszakeblezése után az erdélyi területen lélekszámszerint is a magyar, székely és szász elem egyensúlyban áll a román elemmel, és így soha egyik nemzetiség is a másik felett jogsértő praeponderantiát nem gyakorolhat; míg ha a Tiszáig Erdély előtt elnyuló lapályon lakó egy milliónyi létszámú oláhság Erdélyhez csatoltatnék törvénykezésileg és közigazgatásilag, egyszersmind visszalöketvén Erdély oly országos autonómiába, a minöt 1848 előtt birt; kérdést sem szenved, hogy az így két millió létszámra menő román elem tökéletesen praedominálna a 8—900,000 ezerre menő székely, magyar és szász elemen. Ekkor a törvényhozásban kormány élén absolut erőben s többségben lenne oly elem, mely nemzetisége sulypont-

ját a birodalom határain kívül látja, s melynek könnyen első és utolsó óhajtása lehetne a Tiszától a Duna-torkolatig egy egyesített Romániát alkotni. E vágy ha ma még csak Papiu ur álmaiban létezik is, de egy igy alakult Erdélyben egy ily tulsulyu elem erőérzete, és nemzetiségi háttére átoltanák e vágyakat az összes nemzetiség szívébe, s a közös birodalom határszéli részeit folytonos küzdelem, harcz és forrongás szinterévé változtatnák.

Ha azt mondanák ez észrevételre, hogy stratégiai érdekekért egy nemzetiséget egymástól igy szétszakítani, két közigazgatási, két törvényhozási területre nem szabad, erre azt feleljük: igaz; de éppen ugy nem szabad a székelyföldi és a tiszamenti, valamint az erdélyi vármegyéket a románokkal vegyesen lakó magyarságot két külön területre két felé szakítani. Az 1848-ki intézmény ezen abnormitást szüntette meg, midőn egy közös parlamentbe hívta meg a királyság összes népeit, oly parlamentbe, hol hat hét millió magyar népesség képvisellete, hat hét millió nem magyar népesség képviselétével alkot egy közös törvényhozást, és a hol e szerint a magyar és nem magyar elem egyensulya teljesen biztosítva van, — éppen ugy a mint tartományilag Erdély jelenlegi területén biztosítva van a nyolczszáz ezernyi nem román (magyar, székely és szász) elem egyensulya szemben a kilencszáz ezernyi románal.

Tehát Erdély többi népeinek egyensulya ugy állván a mostani határok közt a román nép létszámához, mint az összes magyar királyság többi népeinek egyensulya a magyar nemzetiségéhez; csak két lehetőség áll Erdély előtt: vagy külön tartománynak maradnia mostani határai közt, vagy a jogfolytonosság terén maradva elfogadnia az 1848-diki állapotot, a mely leginkább éppen a román és magyar elemnek áll érdekében, míg a szásznak szintén nem árt, mert a magyar királyság ura az osztrák

dynastia, mely e kis német telepet bizonyára mindig védeni fogja igazságos jogaiban.

Második érdek, mely Papiu ur terveinek utját állja Magyarországnak az ausztriai császárok, mint magyar királyok esküje; és a mostani uralkodó felségnek october 20-kán adott szava által is biztosított integritása.

Magyarország már stratégiai szempontokból sem engedheti meg azt, hogy oly ország alakittassék melléje és belőle, mely másfél milliónyi népességgel csap le a határszéli hegyek alatt a Tiszapartjáiig, és hegyvidékeinek háttérével nemzetiségi összeköttetésben állván a Dunatorokolat vidékének lakóival, s hitágazati összeköttetésben az éjszakra mögötte lakó óriás orosz birodalommal, kimerithetlen pandora szellenczéjévé válhatnék a magyar ronására szétárasztható harczi furiáinak. Egy ily alakulás gyilkot verne Magyarországra szívébe, és midőn minden katonai és diplomatikai tekintély igazolja azt, hogy az ausztriai birodalom stratégiai és diplomatiai központja Buda-Pest, világosan érthető, hogy ily átalakítás gyilkot verne egyszersmind az összes ausztriai birodalom szívébe. Következöleg ily átalakítást Magyarország meg nem tűrne, Ausztria meg nem engedne; sőt ha külsegély lépnék föl valaha e dacoromán álom valósítása végett, Magyarország és a közösbirodalom minden országai élethalálra ellentállának.

De nem engedhet meg ily terveket jogi szempontból sem Magyarország, s nem a dynastia, mely a magyar királyságot, mint olyant bírja örökösödési joga szerint, s melynek irányában történelmi jogát új és kényszerű szervezések bizonytalan jövőjére soha sem fogja fektetni. A királyok megesküdtek a magyar királyság épségének védelmére, ő felsége Ferencz József császár is szavát adta ezen jog mel-

lett, soha e királyságból egy új Románországot, törvényhozás vagy a souverain hatalmi szava által kikerekíteni nem fognak, ilyesmi csak nagy európai válság s az osztrák és magyar birodalom szétbontása által történhetik. E két nagy és egy dynastia sceptruma alatt álló birodalom explosioja pedig akkora romokat hányna szét, melyek a kis és fejletlen oláh népet is eltemetnék.

Harmadik érdek, mely Papiu álmainak ellentáll a közös osztrák birodalom érdeke.

Fölemlítettük többször, hogy az osztrák nagyhatalom erősülési központja Buda-Pest, föl, hogy a magyar királyság vegyes népekből álló területét e központból, tehát csak is a magyar királyság autonómiaja által lehet kormányozni s centrifugal érdekeit összetartani; felfejtettük, hogy e királyság háttérében szüksége van Ausztriának oly pontokra, honnan ezen magyar autonomia lehető tulhajtásait ellenőrizze; és e szerint a magyar királyság autonóm erejének keleti határvonala a székelyföld, s Ausztria ellenörködésének keleti álláspontja Galliczia Bukovina s lehetne valaha Moldva-Oláhország. Nem hihetjük ennél fogva, hogy Ausztria valaha egy összevont román elemmel parálisálná a székelyföld határvéd erejét, hogy egy nagy román tavat állítana ide, mely midőn a székely bérceken átnőne elborítaná Bukovinát s bizonynyal érintkeznék az egyhitű orosz néptengerrel, s teljesen amalgamálnék a mostani Romániával.

Ki tagadhatja meg, hogy ekkor Ausztria előbb utóbb elvesztené azon keleti állás pontját, honnan most a magyar királyság függetlenségi törekvéseit, mint szilárd háttéri álláspontból ellenőrzi. Elvesztené azon buda-pesti sulypontját honnan egyedül tarthatja össze birodalma keleti részének szétgravitaló elemeit.

Ily jövő possibilitását az osztrák diplomacia

nem fogja előkészíteni, ily új birodalom magvát nem fogja elvetni a tiszai terület és Bukovina annexioja által.

Bármit terveljenek, és kísértgessenek időszakonként, a ki az osztrák közösbirodalom benső körülményeit mélyebben észleli, meggyőződik, hogy úgy politikai, mint stratégiai szempontokból e birodalom csak a magyar és osztrák alapján volt és lehet kormányozható, minden másszerű tervek érvényesítése egyaránt feloszlásra vezet.

Befejezzük ezennel értekezésünket, midőn felhozott érveink által a magyar nemzet álláspontjának biztosságát bemutattuk, reméljük, hogy román testvéreink is átlátandják, hogy nemzetiségi erejüket, csak azon jogalapokon fejthetik ki, melyek minket a magyar királysággal, s általa és vele együtt az osztrák császári nagyhatalommal összekapcsolnak a belátják, hogy a történelem és jog kijelölték a nemzetiségek fejlődésének és nagyságának határvonalait, medret ásott minden nemzetiség magának az idő folyamában, melynek partjai közt biztosan haladhat a cél felé; de ha lázas eszme, forrongás miatt medrét elhagyja, féktelen áradatainak újabb-újabb iránya által örökre elvesztheti e medret és ujat nem verthetve posványokra oszlik szét, s szárad fel a nap melegén. És köd lesz belőle, köd és felleg, ott végezvén pályáját, a hol kezdette építeni légvárait.

F Ü G G E L É K.

Kivonatos ismertetése a **I' independantia** című röpiratnak.

Ilariánu Papiu „Erdély alkotmányos függetlensége című röpirata a K. Közlöny 1861-ik évi 133-ik s azt követő számcubán tüzetesebb kivonatban olvasható, itt a „H. Zeit.“ rövidebb és elég szabatos kivonatát adjuk közre a végett, hogy az olvasó ezen általunk taglalt röpirat irányáról, s modoráról magának némi fogalmat szerezhessen.

A BÉVEZETÉS FŐESZMÉJE.

A pesti országgyűlésnek Ferencz József (császár és király) elibe terjesztett igényei a Deák feliratában „férfias nyíltsággal alapos ismerettel és a haza jogai iránti lelkiismeretességgel vannak körülírva — Magyarországnak Ausztriávali viszonya mint tiszta personalunio ismertetik el. De különös! Midőn Deák (illetőleg az országgyűlés) Magyarország függetlenségét Ausztria ellenében oly nagy hazaszeretettel védi, mint egy Bachféle magyar minister, nem haboz Erdélyt a pesti magyar kormány alá vetni. — Itt következik aztán a Deák és Bach közti hasonlatok s a pesttői függés iránti követelés további fejtegetése. — A záradék ez: Ah, ha mi velők (a magyarokkal) testvérisülhetnénk! Nem kívánunk tőlök áldozatot, nem semmit, csak azt hogy hasonlóképp ismerjék el Erdély függetlenségének jogát, valamint Erdély elismeri a magyarok jogának érvényét. Ez a testvérisülés feltétele, mely ép oly méltányos, mint könnyen elérhető.

Első szakasz.

Fő eszmék: Az Erdély részéről az osztrák ház irányában felállított feltételek lényege, hogy Erdély a Habsburg-dinastia uralma alatt független állam, azaz: a birodalom minden országaival csak tisztán personalunio viszonyban áll. Ezen jogok alapja I. Leopold császár szent diplomája, ez ország Magna Chartaja stb. Erre a szerzők következő feltételeket szabnak. 1) a fejedelmek titkos tanácsai, kormányzó, kancellár, erdélyi fegyveres erő, ennek tábornoka, főhivatalnokok csak benszülött erdélyiek legyenek. 2) Évenkénti országgyűlés törvényhozás végett. 3) Országos adó béke idején 50,000 frt, háboru idején 100,000 frt. Itt következik a Pragmatica sanctio és 1790—91-ki törvény idézése. A fejedelem köteles ezen magában önálló és minden más országtól független ország jogait a legkisebb mértékben se engedni, hogy megcsorbíttassanak.

Második szakasz.

Fő eszmék: A magyarismus kísérlete. Szózat: „Minden ember legyen magyar — még a kövek is magyart kell, hogy szüljenek, az atyagyilkosnak is bocsánat ha magyar, mondja Széchenyi stb. Azon időtölfogva, hogy a magyarok és később a szászok Erdélyben leteleptültek, mindent elkövettek, hogy az őslakókat, a románokat, lassanként megfoszszák polgári jogaitól. A románoknak a magyarok és a szászok ellen 1437-ben megkísértett szerencsétlen fölkelése után a magyarok a székelyek és szászokkal ünnepeles összeszöksüvést tettek, hogy a román népet közösen elnyomják. Ezen összeszöksüvés a három nemzet ugynevezett unioja.

A románok ezen üldözése minden évben megújított a hűségesküvel egész 1848-ig stb. „ha a magyar nemes igen szegény, hogy egy kék öltönyt a nemesség ismertető jelét, szerezzen, elől a gallérra csak egy kék posztoszelet alkalmaztatik, isten kegyelméből való méltóságának jelétül, s aztán mint nemes nem fizet se hid- se útvámot,“ — a románoknak nem szabad: csizmában járni, hoszszu nadrágot viselni, valamint duplásüveget és leninget se. Nem volt tehát elég, hogy a törvény a románokat saját országukban idegeneknek nyilvánította, a kik minden jogaikból kifosztattak, s a kik ideiglenesen csak a magyarok és szászok kenyéből megtürettek, hanem az igaztalanságot még guny és

gyalázattal is kelle tetézni,“ „mitöbb a románoknak nem volt szabad irni és olvasni tanulni“ stb.

Daczára ezen fájdalmas jajgatásoknak (mondja H. Ztg.) melyek gyaníttatják, hogy valóban minden román „szolga“ volt, a mint a pamphletista mondja, mindjárt rá azt mondja; a román arisztocratia elmagyarosított így a Hunyadiak, Majláthok, Telekyek, Nalácziaiak, Mikók, Józsikák stb. „Hasonlóképp a szászoknál egy román nem számíthatott a legcsekélyebb előmenetelre se“; — azonban beszélnek egy brassói esetet, 1845-ből bizonyos Szekáriánuról, a ki nemcsak irni és olvasni megtanult, hanem a jogi tanulmányairól is bizonyítványokat mutatott elő. — Aztán így kiált fel: „Hihetetlen (valóban!) oly nagy a jövevények kissebségének, a valóban csekély számuaknak merészsége, s a románoknak, az ország örököseinek, a kik oly határozott többségben vannak, ép oly nagy szégyen.“

Erre Miku Innocenz János püspök dicsőítése következik, a ki a nemzeti jogok védője volt, s mondatik: Az 1784-dik évben két hős, felruházva ősi bátorsággal, felkeltette az országot (?) a zsarnokok ellen, de ama két halhatatlan román Chorea (Hóra) és Kloska magasztos merényletének nem lön a románok és a humanitás (!) barátjai által óhajtott eredménye — „Erre a hazafi“ az 1848-ki balásfalvi szabadságterv felett dicsőítő dalokat zöngécsel. — „A románok képviseltetése az országgyűlésen a lelkek száma szerint.“ — „Tiltakozik az unio ellen.“ — „Fegyverfogás.“ — „Vér“ — Mostkövetkezik a Bach kormánya. Ez az ember a világot azon hálátlansággal lepte meg, melyet a császárhoz 1848-ban hű országok és népek iránt tanusított. „A románokkal rozszabbul bánnak, mint a magyarokkal is,“ — „csak parasztok voltak.“ „A mit a magyarok ezen kormányzásról mondanak, mindenesetre igaz, de nem a magyarokat illeti meg a kárhoztatás.

„Bach nem tett egyebet, mint hogy Kossuthot németre fordította.“ „Valamint ezen Bach egy osztrák államegységet akart keresztül erőszakolni, ugy Kossuth és párthiveinek azon végzetes mondájok volt és van még ma is, hogy nem csak egy egységes államegységről, hanem nemzetegységről is álmodozzanak.“ —

Ha tehát Magyarország első és legszentebb kötelességének tekinti a Bécsbe való meghívásra tiltakozással felelni — annál szentebb kötelessége az erdélyi embernek és románoknak, minden erővel protestálni s ellenszegülni azon új erőszakos kísérlettel szemben, mely annyi mint, nemcsak

saját jogát lábbal tapadni, hanem egy ország és nép jogait s minden alapjait megtámadni“ — „független nemzet“ stb.

Harmadik szakasz.

Főeszmék. A magyarok Ausztria ellen forradalomra készültek. De Erdély nem volt készen egy háborúra a németek és az oroszok ellen.“ „A románoknak nem volt miért a német elnyomást felelősen a magyar zsarnoksággal.“

„Semmi kétség, hogy ez az aristokratikus magyar nemzet legkevesebb 10 év alatt a románokat ismét megfosztotta volna szántóföldjeitől.“ (Bujtató ráfogás!) — Láttuk ezen 12 év alatt, hogy fogott kezét a magyar aristocrazia a németekkel, csak hogy mindenféle ürügyek alatt a románokat elűldözzék földjükről (Mily fertelmes rágalom!)

Ezután Jánku érdemének tulajdonítatik, hogy az Erdélyből kiűzött „németek és oroszok“ ismét bevonultak.

Erre felhozatnak a magyar alapok Erdély birtoklására nézve, strategiaiak, s mások, a miket a H. Ztg is csak stb-vel jelöl, s végül Magyarországról mondatik: „a helyett, hogy segínyt és részvétet keresne, nemcsak a vele szenvedőket fenyegeti, hanem más szabad népeket is.“ — Aztán emlékezik: „hogy akkor Moldova még Beszarabiát és Bukovinát is bírta, s hogy a két Dunafejedelemség, Magyarország királyai ellen biztosítandó magukat, gondoskodtak arról, hogy necsak a kárpáthi szorosok, melyeket most idegenek tartanak megszállva, hanem magában Erdély belsejében is némely strategiai pontok kezükben legyenek, s Fogaras és Omlás majdnem folytonosan a „terre romaneasca domnuijai“ birtokában voltak: Besztercze, Csicsó, Erzsébetváros Moldováé volt.*) A magyarok követelése igen különös. Azt akarják, hogy mi mind magyarok legyünk, miután másként nem képezhetnének nagy nemzetet. Mit tehetünk mi arról, hogy az ők lélekszámok oly kicsiny, vagy hogy nem éreznek magukban elegendő élterőt?“

„A románok kívánják az ők országuk függetlenségét“ — „tudnak a kissebség iránt igazságosak és nagy-

*) Ezen ráfogás szerint Ausztria a Magyarországé, mert Badenben egy s más magyar főúrnak birtoka van? Egyik vagy másik moldovai vajda, egyszersmind erdélyi birtokos volt, — így például Péter birta Csicsó várát, Mihály birta Bolyavölgyen, — s ezért már Erdély részei tartoztak Moldova-Oláhországhoz? Nevetséges kiskoruság!

lelküket lenni.“ „Vajha Erdély mint egy második helvét szövetség constituálná magát. Ez mindenkit kielégítne.“ stb. „Erdély természetes határait a Tiszáig vizsgálja állítani“ — ez a szerző végkívánata.

Negyedik szakasz.

Főeszmék: Egy nemzeti congressust akarnak összehívni, minden románokból, a kik Erdélyben, a Bánátban, Bihar- és Máramarosmegyében s minden kerületekben a Tiszáig laknak.“ — „A románok ezen congressusa bizonyosan azon lesz, hogy: 1) Mindenekelőtt Erdély sérthetlensége, oszthatatlansága és telyes függetlensége(!) elismertessék.“ — „A románok lehetőleg világosan tudtokra adják a magyaroknak, hogy a románok testvérüstülni akarnak a magyarokkal, ha ezek megérdemlik.“ — 2) „A románok ezen rendkívüli viszonyok közt Erdélyben egy constitualo gyűlést kívánnak, a melyben a románok, magyarok, székelyek, s szászok a lélekszám aránya szerint legyenek képviselve. Ezen constituante az ország belalkotmányát állapítsa meg a nemzeti jogegyenlőség alapján politikai és polgári tekintetben. Mert a leopoldi diploma, a pragmatica sanctio, az 1791-ki decretumok nemhogy gátolnák az ország törvényeinek revisioját, sőt a jogosult állampolgárok — s most mindnyájon azok vagyunk — országgyűlésének azon jogot biztosítják, hogy az ország fejedelmével egyetértőleg törvényeket alkosson és töröljen el.“ — 3) „Minden román követeli hogy Erdély Bukovinával egyesítettessék, s főleg azon román terület, mely a Tiszáig terül, s most de facto Magyarországhoz tartozik.“

„Ezeu terület román s nem magyar; a történelmi jog szerint a Gladu és Menumarot unokáit illeti az.“ — (Talán inkább az osztrák császár és Magyarország királyát! jegyzi meg a H. Ztg.) Erre szörnyű kifokadások következnek román irástudok ellen, a kik elmagyarosodnak.

Az 1861-ki pesti országgyűlés más követei pedig felcicsértetnek így Babesiu és Mocioni stb. felcicsértetnek mig Eötvös indítványa és bizottmánya kigunyóltatik: „ki ez az Eötvös? Ó a legkiengesztelhetlenebb és legendszeresebb ellensége a nemzetiségek egyenlőségének!“ — S a magyar nyelvről mondatik: „egy nyelv ez melyet az erdélyi román egyáltalában nem ért, s azon kevesek, a kik ezt értik, 12 év alatt se tanulhatják meg alaposan, s ha anynyi idővesztegetéssel megtanulták is, semmi szellemi ha-

szon.“ „Ha az ember ily időkben nem akar egy európai nyelvet tanulni meg, sokkal előnyösebb lenne, a kínai nyelvet tanulni meg, mivel ennek legalább van irodalma. Egyébiránt alávalóság lenne, ha az országgyűlésen egy román magyarul akarna beszélni, mert a románok ép az által különböznek más népektől, hogy a románok a római nyelvet beszélik, nem pedig az urali nyers népek egy idiomját.“

„Igy utánozták a magyarok a Bach systemáját! Ezért szükség, hogy a románok a románokkal egyesüljenek.“ stb.

„Valameddig ezen országrészek nincsenek egyesítve Erdélyel, s valameddig egy constituant nem revidelta a főnálló alkotmányt, a románok congressusa kell hogy egy állandó bizottságot nevezzen ki a nemzeti érdekek oltalmazására; de ezen bizottságot a kormány kellene, hogy ismerje hivatalosan.“

Ezen Fejérvártt székelő bizottság ajánlatára lennének a főispánok kinevezendők.

„Alba-Julia“ az ország fővárosa.“ stb.

- Erdélyi történelmi adatok.** Szerkeszti és kiadja gróf Mikó Imre. 4 kötet. 1855—1862. n. 8-rét. (XXXI, 368. IV. 400. II, 357. XIV, 373 l.) A négy köt. ára 6 ft 80 kr.
- Erdélyország nagyfejedelemségének újabb országgyűlési végzése.** (Articuli novellares diaetales) 1744—1811. Magyarosította s egy vezetékkal s némely külön jegyzetekkel világosította Dálnoki Incze József. 2 ft 50 kr.
Kötve 3 ft — kr.
- Erdélyország történetei tára.** Kiadják gr. Kemény József és Nagyajtai Kovács István. 1837—1847. 8-rét. I-ső kötet. 1540—1600. (XXV. 266. lap) II. kötet. 1566—1613. (XIII. 291 lap). Egy kötet ára . . . 1 ft 40 kr.
- Finály Henrik Lajos.** A váltórendtartás az új cs. k. váltótörvény értelmében. Népszerű magyarázat számos gyakorlati példákkal, mintákkal és a törvény szövegével bővítve. Minden rendűek felvilágosítására. 1855. 70 kr.
- Gyergyai Ferencz.** A magyar nyelv sajátosságairól. 1856. 8-rét. (116 lap) — ft 90 kr.
- Halmágyi Sándor.** Saphira. Történeti regény. 3 kötet. 1859. 8-rét. (256; 278 lap) 2 ft 60 kr.
- Hegedüs Sámuel** poétai próbái. Két kötet. 1837. 16-odrét. (249; 273 lap) 1 ft — kr.
- Horváth Lázár** Petrichevich. Az elbujdosott vagy egy tél a fővárosban. Eredeti román. Két kötet. 1836. 8-adrét. (263. 338 lap). 2 ft 12 kr.
- Hóry Farkas** költeményei. Tartalom: Genre-k. — Balladák. — Költői beszédek. — Satyrák. — Népdalok. — Népregék. — Vegyesek. A költő arczképével. 1858. 12-rét. (467 lap) 2 ft — kr.
Diszkötésben 2 ft 90 kr.
- Hugo Victor.** Bug-Jargal. Fordította Deáky Fülöp Sámuel. II-dik kiadás. 1845. 8-rét. (261 lap) . . . 1 ft — kr.
- Kazinczy Ferencz** levelei Sipos Pálhoz. 1816—1826. 1846. 8-rét. (136 lap) — ft 60 kr.
- Kemény Gábor** báró. A nemzetek fejlődéséről. 1856. n. 8-rét. (VII. 143 lap) 1 ft — kr.
- Képek a hazai történelemből.** Gyermeknek számára szerkeszté Táncoz János 50 kr.
- Kolozsvári album.** Szerkesztik báró Bánffi Dezső, Deák Farkas, Réthi Lajos. 1862. 8-rét. (250 lap) 2 ft — kr.
- Korány.** Zsebkönyv, a ref. iskolai ifjuság dolgozataiból, szerkesztik s kiadják báró Bánffi Dezső és Réthi Lajos. 1861. 8-rét. (180 lap) 1 ft 30 kr.

- Köváry László.** A magyar családi és közeleti viseletek és szokások a nemzeti fejedelmek korából. 1861. 8-adrét. (184 lap) 2 ft — kr.
- Erdély nevezetesebb családai, czimerekkel és leszármazási táblákkal. 30 fametszvényvel. 1854. 8-t. (279 l.) 3 ft 15 kr.
- Erdély történelme. Három kötet. 5 ft 80 kr.
- Száz történelmi rege. 1857. 8-rét (216 lap) . . . 1 ft 50 kr.
- Székely honról. 1842. 8-rét (205 lap) . . . 1 ft — kr.
- Történelmi adomák. 1857. 8-rét. (212 lap) . . . 1 ft 5 kr.
- Kukliné** prédikációi. Néhai megboldogult Kukli Jeremiás hátrahagyott irataiból összeszedte unoka-öcsece Kukli Jeremiás. 1860. 8-rét. (VII; 226 lap) . . . 1 ft 20 kr.
- Matusik Nep. János.** Erdély földrajza, az alkotmányos közigazgatási felosztás szerint. Alsóbb rendű iskolák számára. Erdély térképével. 1862. 8-rét. (56 l.) kötve 40 kr.
- Erdély történelme, alsóbb rendű iskolák számára. 1860. 8-rét. (88 lap) kötve 60 kr.
- Marmier X.** A kísértő. Regény. Francziából fordította Dózsa Dániel. 1860. k. 8-rét. (178 lap) . . . 1 ft — kr.
- Müller Jenő.** Mionette. Regény. Francziából fordította F. H. L. 1859. 8-rét. (151 lap) 1 ft — kr.
- Muzeum-egylet** (erdélyi) évkönyvei. Szerkeszti Brassai S.
- I. kötet. 1860—61. 4-rét. (26, 158 lap) . . . 1 ft 70 kr.
- II. köt. I. füzet. 1862. 4-rét. (80 lap) — ft 80 kr.
- Rövid utasítás,** egy husz hold területű váltó gazdaság rendezésére, kis birtokosok számára. Az erd. gazd. egylet kívánságára írta báró Bánffy János. II-dik kiadás. 1859. 8-rét. (47 lap) — ft 36 kr.
- Sand György.** (Mme Dudevant) Indiána. A szerző arczképével. Francziából Récsi Emil. 2 köt. 1843. 8-rét. (192, 184 lap) 1 ft 40 kr.
- Lelia. Regény. Francziából Récsi Emil. 2 kö. 1 ft 40 kr.
- Sue Eugene.** Atar-Gull. Tengeri regény. Francziából Tompa Imre. 1846. 8-rét. (186 lap) 1 ft 40 kr.
- Matild, egy fiatal nő emlékiratai. Francziából Récsi Emil és Bodor Lajos. 7 kötet. 1843. 8-rét. . . . 3 ft — kr.
- Tündértár** vagy is báró Demanx gondülő kalandjai. 99-dik kiadás, 22 képpel. Vernett után. 8-t. (145 l.) — ft 80 kr.
- Zombory Gedő.** Uti rajzok. Két kötet. 1861. 2 ft — kr.
- Vadrózsák,** székely népköltési gyűjtemény. Szerkeszti Kriza János. Első kötet 2 ft 50 kr.

